

Uitvoeringsprogramma
Sport
2018-2019

provincie limburg

Colofon

Uitgave

Provincie Limburg

bezoekadres: Limburglaan 10 te Maastricht

postadres: Postbus 5700, 6202 MA Maastricht

tel.: +31 (0)43 389 99 99

e-mail: postbus@prvlimburg.nl

www.limburg.nl

Uitvoeringsprogramma Sport 2018-2019

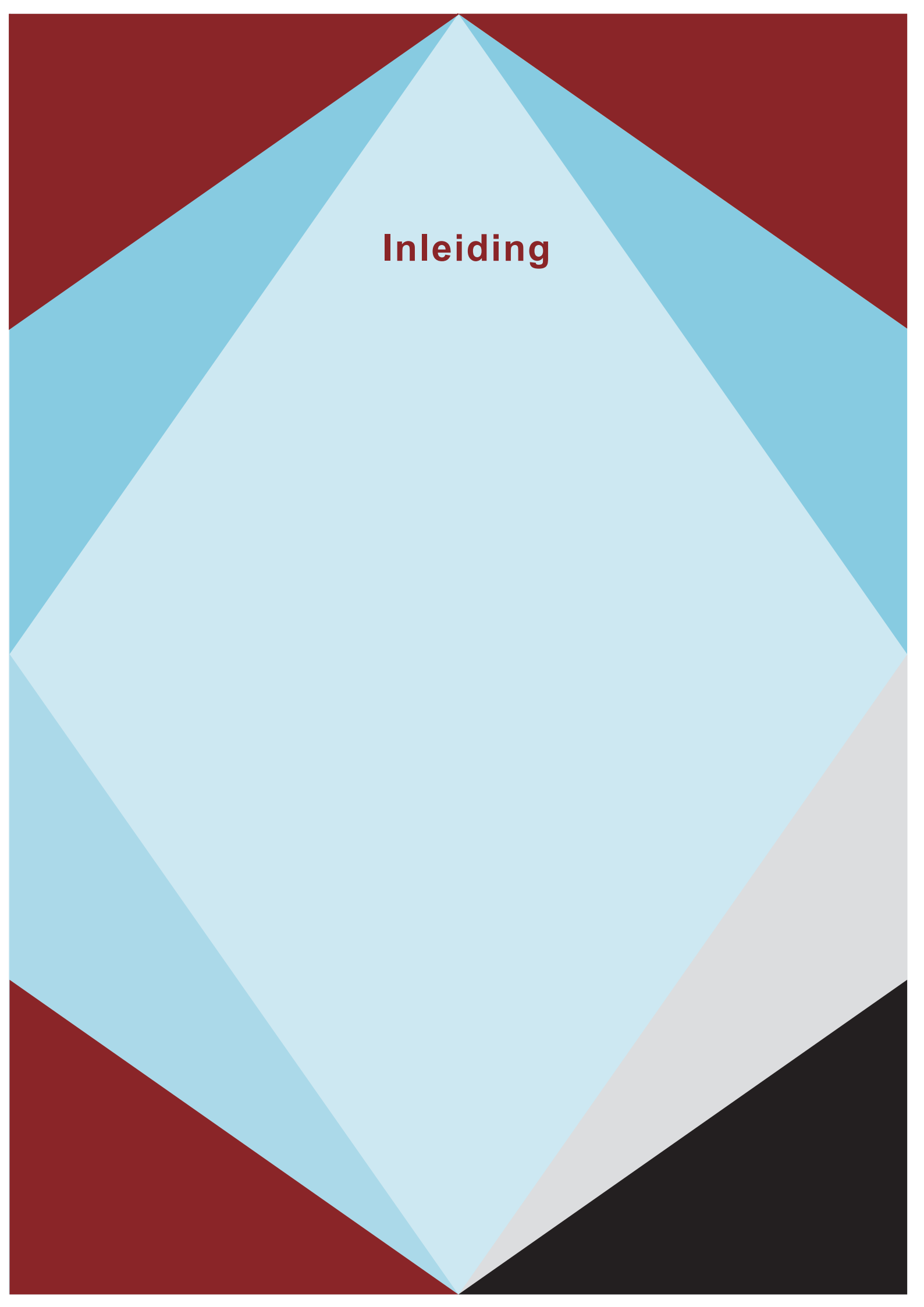
Maastricht, november 2017

Inhoudsopgave

Blz.

Hoofdstuk 0 - Inleiding	6
Hoofdstuk 1 – Resultaten 2015-2017	10
1.1 Voortgangsrapportage 2016	11
1.2 Resultaten 2017	11
Hoofdstuk 2 – Sportbeleid in uitvoering	12
2.1 Sporttakplatforms	13
2.2 Sportzones Limburg	13
2.3 Gehandicaptensport	15
2.4 Talentontwikkeling	17
2.5 Sportaccommodaties	17
2.6 Majeure Sportevenementen	17
2.7 Van Denktank Sport - naar Breed Sportoverleg	21
2.8 Internationale / Euregionale samenwerking	21
2.9 Verbindingen met andere beleidsterreinen	21
Hoofdstuk 3 – De sportieve provinciale basisinfrastructuur - Limburg Sport	22
3.1 Optimale(re) provinciale sportinfrastructuur	23
3.2 Huidige ondersteuningsstructuur	23
3.2.1 Huis voor de Sport Limburg (HvdS)	23
3.2.2 Topsport Limburg (TSL)	23
3.2.3 Topsport Expertise en Innovatie Centrum (TEIC)	23
3.2.4 Basissport Limburg	25
3.2.5 Jeugdsportfonds Limburg	25
Hoofdstuk 4 – Financiën	26
Bijlagen	
1 Notitie ‘voorwaarden inzet budget bijzondere sportevenementen’	29
2 Opleidingsplan Paardensportplan Limburg (HAS rapport)	31

Inleiding

Met het Uitvoeringsprogramma Sport 2018-2019 wordt invulling gegeven aan de tweede helft van het Beleidskader Sport 2015-2019: Accentennotitie Sport “Limburg Beweegt” en daarmee aan het Coalitieakkoord 2015-2019.

Maatschappelijke ontwikkelingen vormen een belangrijk argument voor de provinciale investeringen op het terrein van sport, zoals:

- de vergrijzing en ontgroening van de bevolking;
- de relatief slechtere gezondheidssituatie en individualisering (slechts een kwart van de Limburgers is lid van een sportbond of –vereniging);
- gelet op de bevolkingskrimp en de vergrijzing staat de bestuurskracht van het verenigingsleven onder druk;
- uit landelijke cijfers blijkt dat Limburg relatief gezien minder vrijwilligers heeft dan andere provincies;
- Limburg heeft relatief meer burgers met een beperking dan de rest van Nederland en de gezondheid van deze doelgroep ligt beneden het gemiddelde van Nederland;
- een aantal sporttakken levert een grote bijdrage aan de versterking van de economie/toerisme, de branding van Limburg en een gezonde en actieve leefstijl.

Het provinciale sportbeleid beoogt om naast de inspanningen van de gemeenten op het terrein van sport en bewegen, extra resultaten te bereiken voor Limburg die zonder provinciale investeringen/ondersteuning niet mogelijk zijn.

In het door Provinciale Staten vastgestelde Uitvoeringsprogramma Sport 2015-2017 is onderstaande tabel opgenomen waarin is aangegeven voor de periode 2015-2019 welk document in welk jaar is/wordt vastgesteld.

2015	Beleidskader Sport 2015-2019: Accentennotitie Sport “Limburg Beweegt”
2015	Uitvoeringsprogramma Sport 2015 t/m 2017
2016	Voortgangsrapportage
2017	Uitvoeringsprogramma Sport 2018 t/m 2019
2018	Voortgangsrapportage
2019	Nieuw provinciaal sportbeleid 2020-2023

Als nadere uitwerking van het Beleidskader Sport en het Uitvoeringsprogramma Sport zijn in 2016 en 2017 de Uitgangspuntennotities Sporttakplatforms (2016/64397) en Sportzones Limburg (2017/48472) opgesteld.

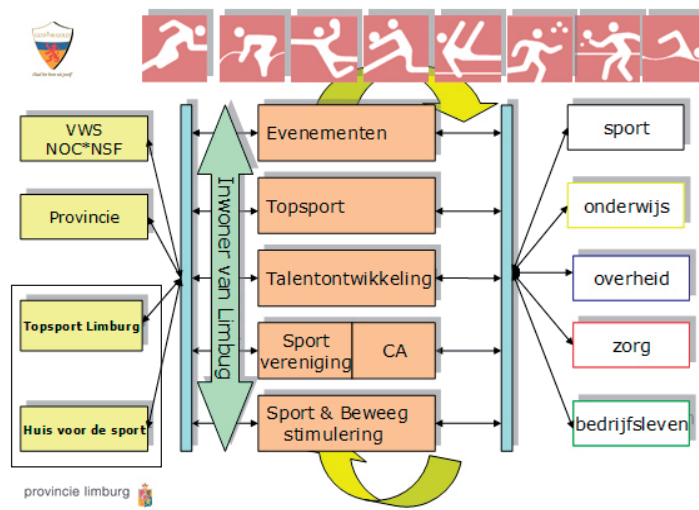
Met deze notities is een kanteling ingezet om een effectiever en efficiënter sportbeleid te realiseren, waarbij de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de sport bij de sport zelf is komen te liggen.

Uitgangspuntennotitie sporttakplatforms

Er is een focus aangebracht ten aanzien van de sporttakken die ondersteund worden door de Provincie door te kiezen voor speerpunt-, kern- en kanssporten. Een belangrijk criterium hierbij is de mate waarin een sporttak een relevante bijdrage levert aan het bereiken van resultaten en effecten voor Limburg op het terrein van gezondheid, sport, economie/toerisme, onderwijs, branding, ruimtelijke- en sociaal maatschappelijke ontwikkeling. De (regie van de) uitvoering van en de verantwoordelijkheid voor een sporttak is in handen van provinciale sporttakplatforms komen te liggen. Bij speerpunt- en kernsporten zijn provinciale sporttakplannen opgesteld. Hierin wordt aangegeven op welke wijze in Limburg de breedtesport, talentontwikkeling, topsport en evenementen van een sporttak in samenhang wordt versterkt. Op basis van een sporttakplan wordt jaarlijks een werkplan opgesteld. Bij kanssporten is een sporttakplan geen must, maar dient er wel jaarlijks een werkplan te worden opgesteld.

In onderstaand schema is aangegeven hoe een sporttakplan eruit kan zien en welke partijen hierbij betrokken kunnen zijn op initiatief van het sporttakplatform.

Uitgangspuntennotitie Sportzones Limburg

In een sportzone komen rondom een LOOT-school / Topsport Talentschool onderwijs, talentontwikkeling, ruimtelijke- en economische ontwikkelingen rondom sport samen.

De verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van een sportzone ligt primair bij de gemeenten, waarbij gestreefd wordt naar een gezamenlijke sportagenda tussen een gemeente/regio met de Provincie in de betreffende sportzone. De provinciale inzet hierbij richt zich met name op provinciale vraagstukken en niet op lokale vraagstukken op het gebied van breedtesport, waaronder ondersteuning van verenigingen (zoals de Open Club) en lokaal accommodatiebeleid. De sportinhoudelijke en financiële keuzes hierbij worden gemaakt door de sporttakplatforms; het is aan de gemeenten of en zo ja welke bovenlokale initiatieven zij willen ondersteunen en onderdeel willen laten uitmaken van een sportagenda met de Provincie.

Het doel is om te komen tot samenwerkingsovereenkomsten (SOK) met drie sportzones in Noord-, Midden- en Zuid-Limburg.

Gehandicaptensport

Sport en bewegen voor burgers met een beperking is in Limburg nog steeds een vraagstuk dat aandacht vraagt. Limburg heeft meer dan landelijk gemiddeld burgers met een beperking, waarvan vaststaat dat zij minder sporten en bewegen dan burgers zonder beperking. Daar waar de Provincie de verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van sporttakken en sportzones in Limburg heeft gelegd in handen van de sporttakplatforms, respectievelijk

de gemeenten, zet de Provincie gezien bovengenoemd vraagstuk wel zelf in op de versterking van de provinciale infrastructuur voor sport en bewegen voor burgers met een beperking. Dit geschiedt nadrukkelijk samen met de gemeenten, waarbij de afgelopen jaren al steun is gegeven aan de ontwikkeling van een centrum voor gehandicaptensport In de Haamen in de gemeente Beek.

De sportieve basisinfrastructuur

Er is/wordt prioriteit gegeven aan de optimalisering van de provinciale sportieve basisinfrastructuur. Hierbij wordt ingezet op een efficiënte en effectieve samenwerking tussen Huis voor de Sport Limburg, Topsport Limburg en de Provincie die erop gericht is om een vraaggerichte ondersteuning te realiseren op het terrein van breedtesport en topsport/ talentontwikkeling en de verbinding hiertussen. Per ultimo 2015 is, op basis van een convenant tussen voornoemde partijen, onder de naam Limburg Sport gestart met deze samenwerking. In dit kader wordt ook onderzocht of er door een verdergaande samenwerking met onder andere TEIC, Basissport Limburg en Jeugdsportfonds Limburg de provinciale sportieve basisinfrastructuur nog verder geoptimaliseerd kan worden. Het uitgangspunt is dat in 2018 één nieuwe provinciale sport ondersteuningsstructuur, c.q. -organisatie operationeel is.

Resultaten 2015-2017

1

1.1. Voortgangsrapportage 2016

In oktober 2016 is conform planning een voortgangsrapportage voor de periode 2015 tot en met september 2016 aan Provinciale Staten aangeboden. Daarin werd aangegeven dat de uitvoering van het Uitvoeringsprogramma Sport 2015-2017 op het gebied van breedtesport, talentontwikkeling, sportevenementen, de huidige ondersteuningsstructuur (Huis voor de Sport Limburg, Topsport Limburg, TEIC, Basissport Limburg en Jeugdsportfonds Limburg), uitrol sportzones en sportaccommodatiebeleid op schema lag.

In deze periode is het breedtesportprogramma Go for Gold Kids na een evaluatie beëindigd en is de verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling en uitvoering van de breedtesport aan de sporttakplatforms overgedragen.

Bij deze voortgangsrapportage werd Provinciale Staten tevens geïnformeerd over het feit dat er een convenant was afgesloten tussen Huis voor de Sport Limburg, Topsport Limburg en de Provincie om te komen tot een efficiëntere provinciale sportinfrastructuur, waarbij in 2017 al een gezamenlijk werkprogramma door Huis voor de Sport Limburg en Topsport Limburg zou worden ingediend.

1.2. Resultaten 2017

In 2018 is de 2e voortgangsrapportage voorzien van het Beleidskader Sport. Vooruitlopend hierop zijn onderstaand de belangrijkste resultaten van het afgelopen jaar opgenomen:

- Diverse provinciale sporttakplatforms zijn opgericht, operationeel of in oprichting.
- Stichting Limburg Cycling is opgericht en verantwoordelijk voor de uitvoering van het Limburgs Wielplan 2015-2020, naast de al bestaande sporttakplatforms Stichting Limburg Paardensport, Stichting Limburg Handbal en de Nederlandse Triathlon Bond. Deze organisaties zijn door hun stakeholders erkend als sporttakplatform.
- In 2017 is bij de speerpuntsporten wielrennen en paardensport en bij de kernsporten triathlon en handbal voor het eerst gewerkt met een werkplan op jaarbasis. Deze werkplannen zijn tot op heden succesvol uitgevoerd. Onder andere tientallen evenementen en breedtesportactiviteiten met duizenden deelnemers zijn ondersteund via de platforms. De verantwoordelijkheid voor de sportinhoudelijke keuzes is

bij de sport komen te liggen.

- De jeugdopleiding/talentontwikkeling van de 4 BVO's is ondersteund.
- De ondersteuning van gemeente Beek bij de realisatie van nieuwe vloer in een sporthal in het centrum In de Haamen, ten behoeve van talenten met een beperking (conform mededeling portefeuillehouder en Uitgangspuntennotitie Sportzones Limburg, 2017/48472).
- Het innovatieve wielerevenement Hammer Series, met uitvoeringslocaties in Sittard-Geleen en Vaals is ondersteund door een subsidieverlening aan gemeente Sittard-Geleen.
- De Ironman in Maastricht is succesvol uitgevoerd en dit evenement wordt ook de komende jaren gecontinueerd in Limburg.
- Via Topsport Limburg zijn circa 1500 talenten ondersteund.
- Diverse innovaties op het terrein van materialen zijn ondersteund door het Topsport Expertise en Innovatie Centrum, door het samenbrengen van (top)sporters en kennisinstellingen in Limburg.
- Het dameswielrennen heeft een impuls gekregen met de nieuwe damesversie van de Amstel Gold Race en de Holland Ladies Tour is uitgebreid naar vier wielergemeenten.
- De nieuwe Veilige Wielieromgeving Sportzone Limburg, genaamd 'Tom Dumoulin Bike Park' is geopend. Het is de grootste veilige wielieromgeving van Nederland.
- Huis voor de Sport Limburg en Topsport Limburg hebben voor het jaar 2017 voor het eerst een gezamenlijk werkprogramma ingediend.

Sportbeleid in uitvoering

2

2.1 Sporttakplatforms

De verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling en de ondersteuning van de breedtesport, talentontwikkeling, topsport en evenementen in Limburg is op basis van de Uitgangspuntennotitie Sporttakplatforms in handen van de sport zelf gelegd via de sporttakplatforms.

Na het overgangsjaar 2017, waarin vier sporttakplatforms op basis van een jaarlijks werkprogramma de uitvoering in 2017 hebben vormgegeven, wordt in 2018 en 2019 deze aanpak voortgezet en wordt de norm voor alle speerpunt-, kern- en kanssporten.

Op basis van de ervaringen van de bestaande sporttakplatforms zal de aanpak via de platforms steeds verder verbeterd worden. De sporttakplatforms zullen in hun werkplannen speciale aandacht besteden aan de ontwikkeling van breedtesport en aan de herkenning van talenten. Hierbij zullen de sporttakplatforms actief de voorbeeldfunctie en stimulerende werking van topsporters en topsportteams als ambassadeurs inzetten, mede in relatie tot de breedtesport. Tevens zal onderzocht worden welke rol internationale topsportteams en/of bekende Limburgse internationale topsporters zouden kunnen spelen bij de branding van Provincie op meerdere beleidsterreinen.

Huis voor de Sport Limburg en Topsport Limburg toetsen de werkplannen van de sporttakplatforms op het gebied van breedtesport respectievelijk talentontwikkeling/topsport en de verbinding hiertussen en brengen hierover advies uit aan de Provincie. Mede op basis van dit advies neemt de Provincie een besluit over de ondersteuning van het werkplan en de omvang van de financiële bijdrage.

Budgettair worden de werkplannen gedekt uit de beschikbare middelen op het terrein van sporttakken algemeen, breedtesport, talentontwikkeling en sportevenementen. Gezien de omvang van dit budget zal het aantal te ondersteunen sporttakken gelimiteerd zijn.

De volgende sporttakken komen in 2018 voor ondersteuning in aanmerking, mits georganiseerd in de vorm van een sporttakplatform en op basis van een werkplan:

- Speerpuntsporten: paardensport en wielersport
- Kernsporten: triathlon, handbal en running/atletiek
- Kanssporten: basketbal, handboogschieten, judo, tafeltennis, turnen, meisjesvoetbal, volleybal

De bestaande subsidieregels sport zullen gewijzigd en daardoor beter afgestemd worden op de nieuwe werkwijze waarbij de uitvoering van het sportbeleid grotendeels via de sporttakplatforms loopt. De subsidievorm zal in veel gevallen gewijzigd worden van een projectsubsidie in een exploitatiesubsidie, waardoor de platforms de ontvangen middelen zo optimaal mogelijk kunnen inzetten om haar doelen te realiseren. Het uitgangspunt is tevens dat de sporttakplatforms een financieel commitment krijgen van de Provincie gedurende de looptijd van het onderhavige uitvoeringsprogramma.

2.2 Sportzones Limburg

De gemeenten in Limburg zijn in 2016 geïnformeerd over de Uitgangspuntennotitie Sportzones Limburg en hebben in 2017 een update hiervan ontvangen, nadat op het terrein van gehandicaptensport de notitie is aangevuld. De regierol en verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van de drie sportzones is in handen van de trekkende gemeenten Sittard-Geleen, Weert en Venlo.

Was er oorspronkelijk een sportzone in de Westelijke Mijnstreek, door de beoogde uitrol in heel Limburg zijn er ook sportzones voorzien rondom de aanwezige LOOT-scholen / Topsport Talentscholen in Weert en Venlo. De ontwikkeling van deze sportzones gaat in een verschillend tempo. Door de diverse vraagstukken die er spelen en de mate waarin deze opgepakt kunnen worden, wordt het verschil in snelheid van de ontwikkeling van een sportzone bepaald. Het betreft vraagstukken zoals:

- Hoe organiseer ik de gemeentelijke samenwerking, die gericht is op de ontwikkeling van een sportzone, en is hier organiserend vermogen voor (capaciteit en kennis)?
- Welke onderwerpen/bovenlokale vraagstukken vormen de basis voor sportagenda met de Provincie, vast te leggen in een samenwerkingsovereenkomst?
- Hoe ziet het financieringsvraagstuk van de sportzone eruit en is deze haalbaar?
- De gemeenteraadsverkiezingen 2018 is een aandachtspunt in relatie tot het maken van meerjarige afspraken.

fotograaf Leanjo de Koster - winnaar JIM 2017

Regio Westelijke Mijnstreek

Reeds een aantal jaren wordt er op basis van afspraken tussen de gemeenten Sittard-Geleen, Beek, Schinnen en Provincie Limburg samengewerkt en geïnvesteerd rondom de LOOT-scholen op het terrein van talentontwikkeling (nationale en regionale trainingscentra, Topsport Expertise en Innovatie Centrum) en gehandicaptensport en daaraan gerelateerde accommodaties (o.a. Centrum voor Gehandicaptensport in de Haamen, veilige wielomgeving 'Tom Dumoulin Bike Park'). Voor 2018 en volgende jaren is het aan de gemeente Sittard-Geleen, als trekkende gemeente van deze sportzone, om meerjarige afspraken met de Provincie te maken.

Regio Weert

In gemeente Weert zijn al diverse regionale trainingscentra actief, rondom de LOOT-school. De gemeente heeft verder haar verantwoordelijkheid genomen om een regiovisie op te stellen, mede in het kader van de te ontwikkelen Sportzone Weert e.o. Op basis hiervan dienen nog meerjarige afspraken met de Provincie gemaakt te worden. Onderdeel van deze regiovisie zijn ook de hippische ontwikkelingen. Bij deze ontwikkelingen zijn veel partijen betrokken uit de publieke en private sector en zijn de onderliggende vraagstukken rondom samenwerking op het terrein van onder andere onderwijs, sport en bedrijfsleven complex. Mede gezien deze complexiteit heeft een onderzoek plaatsgevonden naar de onderwijsmogelijkheden voor de paardensport in Limburg breed. Dit onderzoek is uitgevoerd door de Hogere Agrarische School (HAS). Onderwijsinstelling Citaverde, de hippische nationale bond KNHS, diverse hippische ondernemers en Stichting Limburg Paardensport hebben hieraan meegewerkt. Het rapport is als bijlage bij dit Uitvoeringsprogramma gevoegd. Het blijft onze inzet om samen met alle betrokkenen bij te dragen aan de ontwikkeling van passende hippische opleidingen.

Regio Venlo

Op dit moment is hier nog geen sportzone in ontwikkeling. Gemeente Venlo heeft hier (nog) geen initiatief voor genomen. Er heeft wel overleg plaats gevonden tussen de Provincie en LOOT-school den Hulster in het kader van talentontwikkeling. De LOOT-school werkt dit momenteel nader uit als basis voor een gesprek met gemeente

Venlo. De resultaten hiervan bepalen in hoeverre een sportzone in de regio Venlo tot stand zal komen.

Indien er behoefte aan is kunnen gemeenten bij de ontwikkeling van de sportzone ondersteuningsmogelijkheden krijgen van Provincie Limburg, o.a. door advisering van Topsport Limburg en Huis voor de Sport Limburg voortvloeiende uit hun provinciale ondersteuningsfunctie.

Ook kunnen er op lokaal/regionaal niveau in meerdere gemeenten maatschappelijke vraagstukken spelen ten aanzien van sport en bewegen die niet door de markt opgepakt worden. Dit soort vraagstukken kan betrekking hebben op bepaalde doelgroepen zoals burgers met een beperking, senioren en kansarme jongeren.

In 2018 dienen de samenwerkingsovereenkomsten voor de drie sportzones met de Provincie gerealiseerd te worden.

2.3 Gehandicaptensport

In december 2017 zal een provinciale bijeenkomst plaatsvinden met de Limburgse gemeenten, waarbij een plan van aanpak van Huis voor de Sport Limburg zal worden besproken om de provinciale infrastructuur van sport en bewegen voor burgers met een beperking structureel te verbeteren. De resultaten hiervan zullen in 2018 uitgewerkt worden. Hierbij zal ook het voorstel van gemeente Beek aan de orde komen om een provinciaal sporttakplatform voor gehandicaptensport te ontwikkelen, omdat deze gemeente vanuit het centrum in de Haamen wil zoeken naar verbindingen met de andere sportzones en/of regionale samenwerkingsverbanden op het terrein van gehandicaptensport.

In 2018 wordt verder onderzocht of in en rondom het centrum in de Haamen meer activiteiten op het gebied van breedtesport, talentontwikkeling en evenementen georganiseerd kunnen worden. In dit kader verwacht gemeente Beek om in 2018 de plannen van een eerste regionale trainingscentrum voor gehandicaptensport in Limburg te presenteren.

De provinciale steun aan de activiteiten van Basissport Limburg en aan de vervoersregeling gehandicaptensport worden gecontinueerd in 2018 en 2019.

Foto: KNVB/Media 'Lieke Martens'

2.4 Talentontwikkeling

Provinciale (financiële) ondersteuning van talenten in Limburg vond tot 2018 alleen plaats via het Topsport Talentenfonds van Topsport Limburg. Naast deze ondersteuning wordt vanaf 2018 eveneens de mogelijkheid geboden aan andere publieke en/of private initiatieven die meerdere talenten uit verschillende sporttakken financieel ondersteunen. Een voorbeeld van een dergelijk initiatief is Stichting Gaan voor Goud in Weert.

De talenten dienen als zodanig erkend te zijn conform de regels van NOC*NSF. De provinciale ondersteuning voor een initiatief bedraagt 10% van het aan talenten beschikbaar te stellen budget met een maximum van € 2.500,- per jaar.

2.5 Sportaccommodaties

In het Uitvoeringsprogramma Sport 2015-2017 was conform het beleidskader sport ingezet op bovenlokale sportaccommodaties ten behoeve van:

- De wielersport (veilige wielersportomgevingen en routestructuren)
- De paardensport (o.a. regionale koplopers omgevingen)
- Nationale en regionale trainingscentra

In de achterliggende periode zijn al veel accommodaties gerealiseerd in de paarden- en wielersport gerealiseerd, zoals aangegeven in hoofdstuk 1 van deze notitie. Het is van belang dat deze accommodaties optimaal geëxploiteerd worden ten gunste van de betreffende sporttakken. Dat wil zeggen dat ze optimaal benut worden op het terrein van breedtesport en talentontwikkeling en dat de exploitaties kostendekkend worden. Ten aanzien van de veilige wielersportomgeving in Landgraaf is de gemeente Landgraaf voornemens om deze niet verder door te ontwikkelen, vanwege onvoldoende mogelijkheden tot samenwerking en synergie tussen de betrokken partijen aldaar. De eindconclusie en communicatie hierover zullen voor 1 januari 2018 door de gemeente opgepakt worden. Daarom zullen in 2018 en 2019 geen nieuwe investeringen plaatsvinden in accommodaties op het terrein van de paarden- en wielersport.

Op basis van de motie 2321 van Nillesen-Van Lammeren/Van de Ven is het voor de veilige wielersportomgeving in Haelen gereserveerde bedrag ter grootte van € 700.000,- beschikbaar gesteld voor trainingscentra in Limburg. Dit gezien het feit

dat de ontwikkeling van de veilige wielersportomgeving in Haelen geen doorgang vond. Inmiddels zijn hiermee het trainingsprogramma van de jeugdopleiding van de 4 BVO's en een nieuwe vloer in een sporthal in het centrum In de Haamen in Beek ten behoeve van talenten met een beperking ondersteund. Verder verwachten wij in het kader van dit budget nog twee subsidieaanvragen ten behoeve van accommodaties voor RTC Judo en RTC Tafeltennis.

Het resterende accommodatiebudget zal beschikbaar gesteld worden voor bijzondere sportevenementen.

Gemeenten en sportorganisaties geven aan dat er op dit moment geen 50-meter zwembad in Limburg is, maar dat men er wel behoefte aan heeft. Dit heeft als gevolg dat voor diverse zwemonderdelen verenigingen en/of trainingscentra moeten uitwijken naar andere provincies of naar het buitenland. Binnen het sportbudget zijn geen mogelijkheden om bij te dragen aan de realisatie van een 50-meter zwembad; dit soort investeringen kunnen alleen plaatsvinden op basis van een Statenbesluit.

2.6 Majeure Sportevenementen

Tijdens de Begrotingsbehandeling 2017 is het Amendement 2 (Van den Akker) aangenomen. In het amendement is aangegeven dat er beleid dient te zijn vastgesteld alvorens tot beschikking van intensiveringsmiddelen kan worden overgegaan voor sociaaleconomische en stedelijke structuurversterking. In de begroting 2017 is een bijdrage van € 2.500.000,- goedgekeurd voor bijzondere sportevenementen. Er is toegezegd dat als nadere uitwerking van het eerder door Provinciale Staten vastgestelde Uitvoeringsprogramma Sport 2015-2017 en de daarin opgenomen evenementenvisie een notitie wordt opgesteld onder welke voorwaarden het budget voor bijzondere sportevenementen zal worden ingezet. Op basis van deze notitie wordt een bijzonder sportevenement getoetst aan de effecten die het oplevert voor:

- de sport
- de gezondheid van de burgers
- de economie/toerisme
- de branding van Limburg
- maatschappelijke waarden (trots, beperking overlast door evenementen)
- het euregionaal bereik

Tijdens een extra vergadering van de Statencommissie Cultuur en Samenleving inzake budget voor bijzondere sportevenementen op 3 november 2016 is toegelicht waarom er extra budget voor sportevenementen wordt gevraagd en zijn twee evenementen in het bijzonder toegelicht: 1) Worldcup ambitie Jumping Indoor Maastricht en 2) International Team Challenge (nieuw wielerevenement).

In december 2016 is de Notitie 'Voorwaarden inzet budget Bijzondere Sportevenementen' ter informatie naar de Statencommissie Cultuur en Samenleving verzonden.

Stand van zaken

Conform toezegging 8122 (betreffende de vraag van Rossel over de provinciale bijdrage aan het WK mannen en para-mannen) is de (verwachte) besteding van het budget Bijzondere Sportevenementen in kaart gebracht.

Op basis van de in deze notitie opgenomen voorwaarden heeft de volgende besteding van het budget plaatsgevonden in 2017:

Budget	€ 2.500.000,-
Hammer Series Sportzone Limburg 2017 t/m 2019	-/- € 980.000,-
WK Cyclocross Valkenburg-Limburg 2018	-/- € 300.000,-
Restant budget ultimo 2017	€ 1.220.000,-

Voor de jaren 2018 en 2019 zijn inmiddels de volgende evenementen gepland die een aanspraak zullen doen op het budget voor Bijzondere Sportevenementen:

Budget ultimo 2017	€ 1.220.000,-
WK Zitvolleybal in Venlo	-/- € PM
EK Triathlon in Weert	-/- € PM
+ overschot accommodatie middelen	+ € 300.000,-
Restant budget	€ 1.520.000,-

Mogelijke bestedingen in 2018 en 2019

Naast bovengenoemde evenementen zijn in de Notitie 'Voorwaarden inzet budget Bijzondere Sportevenementen' ook een finishetappe van de Tour de France en de Wereld Beker (WK) editie van Jumping Indoor Maastricht als potentiële evenementen opgenomen en zijn het WK Enkelspan 2018 en het WK Paramannen 2018 aangekondigd. Inmiddels is komen vast te staan dat de organisatie van een Wereld Beker (WK) editie van Jumping Indoor Maastricht niet realistisch is gebleken. De wereldbekerstatus voor de seizoenen 2018/2019, 2019/2020 en 2020/2021 is toegekend aan Jumping Amsterdam. Motie 805 Tegels/Plusquin is hiermee voor dit onderdeel afgedaan

Een finishetappe van de Tour de France in Limburg zal niet eerder plaats kunnen vinden dan in 2019 als de Grand Depart in Brussel is. Het routeschema van de Tour de France 2018 is inmiddels gepresenteerd en daarin is Limburg niet opgenomen.

In september jl. is de heer Lappartient uit Frankrijk gekozen als nieuwe voorzitter van de wereld wielerbond UCI als opvolger van de heer Cookson uit Engeland. Wij zullen een onderzoek laten uitvoeren welke gevolgen deze bestuurswijziging voor de grote bestaande en potentiële wielerevenementen in Limburg kan hebben (waaronder de positie van de Amstel Gold Race en de Hammer Series Sportzone Limburg).

Gezien het restantbudget voor Bijzondere Sportevenementen ter grootte van € 1.095.000,- en het beschikbaar te stellen restant van het accommodatiebudget kan geconcludeerd worden dat dit niet volledig toereikend is voor de totale te verwachte financiële bijdragen aan een finishetappe van de Tour de France in 2019 en de WK's Enkelspan en Paramannen in 2018. In oktober 2018 zal de organisatie van de Tour de France (ASO) bekend maken of men Limburg een Touretappe in 2019 toekent. Op basis hiervan zullen (nieuwe) afwegingen worden gemaakt.

Ook voor nieuwe grote internationale sportevenementen is geen budget beschikbaar.

Voor een finishetappe van de Tour de France was op basis van een in 2016 opgestelde begroting een bijdrage geraamd van € 1.500.000,-. Voor de in 2018 te organiseren WK's Enkelspan en Paramannen wordt een subsidieaanvraag afgewacht

Getty Images - winnaar Ironman 2017

Het feit dat er in Limburg meer kansen ontstaan voor het organiseren van EK's en WK's bij verschillende sporttakken is mede een gevolg van de provinciale ondersteuning van diverse evenementen de afgelopen jaren, die met deze ondersteuning hun ervarings- en kwaliteitsniveau hebben kunnen versterken. Voorbeelden hiervan zijn de Caubergcross in Valkenburg (WK in 2018), de Triathlon van Weert (EK in 2019) en de Menwedstrijden in Horst (WK in 2018).

2.7 Van Denktank Sport – naar Breed Sportoverleg

Het is van belang dat de ingezette provinciale ontwikkelingen op het terrein van sport met regelmaat worden afgestemd en 'gespiegeld' met de bij de uitvoering betrokken partijen. Hierbij kunnen zaken aan de orde komen zoals:

- de samenwerking tussen de verschillende sportorganisaties in Limburg;
- de gemaakte inhoudelijke keuzes en provinciale prioritering hierbij;
- landelijke ontwikkelingen op het terrein van sport;
- nieuwe maatschappelijke vraagstukken in Limburg op het terrein van sport en bewegen.

Eerder zijn Provinciale Staten in de Voortgangsrapportage Sport (2016/80642) geïnformeerd over de Denktank Sport. Hierover was opgenomen dat voorlopig nog niet wordt gestart met het oprichten van een Denktank om de sportorganisaties ruimte te geven om de Uitgangspuntennotitie Sporttakplatforms te vertalen in een operationele aanpak. Vanwege het belang om te spiegelen met het sportveld gaan we voorlopig op de volgende manier invulling geven aan de Denktank Sport: minimaal een keer per jaar zal een Breed Sportoverleg worden georganiseerd met onder andere de sporttakplatforms, de sportzones, de provinciale ondersteuningsorganisatie op het terrein van sport en overige betrokken partijen. We zullen deze invulling van de Denktank nog nader bezien in het licht van het onderzoek van Common Eye betreffende de optimalisering van de Limburgse sportinfrastructuur (zie paragraaf 3.1).

2.8 Internationale / Euregionale samenwerking

Bij de ondersteuning van de verschillende speerpunt-, kern- en kanssporten zal een bijzondere aandacht zijn voor initiatieven die de internationale / euregionale samenwerking versterken. Hierbij richten de activiteiten zich erop om te stimuleren dat buitenlandse deelnemers, toeschouwers en ook bedrijven betrokken worden bij sportactiviteiten in Limburg en Limburgse burgers, sportorganisaties en bedrijven actief en passief betrokken zijn bij sportactiviteiten in het buitenland.

2.9 Verbindingen met andere beleidsterreinen

Gezien het feit dat sport een bijdrage levert aan het bereiken van resultaten en effecten voor Limburg op het terrein van gezondheid, sport, economie/toerisme, onderwijs, branding, ruimtelijke- en sociaal maatschappelijke ontwikkeling, worden ook actief verbindingen gelegd met andere beleidsterreinen.

Wij stimuleren onze partners waaronder de ondersteuningsorganisatie en de sporttakplatforms om samen te werken met bedrijven en organisaties uit onder andere het bedrijfsleven, het onderwijs en de zorgsector. Ook ambtelijk en bestuurlijk zullen verbindingen gelegd worden tussen verschillende beleidsterreinen. Voorbeelden hiervan zijn:

- Bij het stimuleren van sport en bewegen in het belang van een actieve en gezonde leefstijl kan op onderdelen worden samengewerkt met de Sociale Agenda (o.a. programma JOGG Limburg)
- bij het ondersteunen van topsporters op het gebied van materialen en voeding kan door wielerploegen en wielersport gerelateerde bedrijven samengewerkt worden met kennispartners van de Brightland Campussen.
- Een internationaal toonaangevend evenement en/of topsporters kunnen ingezet worden bij de branding van Limburg.

**De sportieve provinciale
basisinfrastructuur – Limburg Sport**

3

3.1. Optimale(re) provinciale sportinfrastructuur

Om invulling te geven aan de ingezette kante-ling waarbij de verantwoordelijkheid en te maken keuzen door de sport bepaald worden, is het noodzakelijk om op termijn te komen tot een optimale(re) sportinfrastructuur voor de uitvoering van het provinciale sportbeleid. Efficiëntie en efficiency staan hierbij voorop waardoor er ook meer sportresultaten geleverd kunnen worden ('meer waar voor ons geld').

Het uitgangspunt is dat in 2018 één nieuwe provinciale sport ondersteuningsstructuur, c.q. -organisatie operationeel is.

Deze moet een ondersteunend aanbod (maatwerk) bieden voor de bovenlokale vraagstukken waar verenigingen, sportclubs, talenten en (top)sporters en actieve burgers elke dag mee bezig zijn. De vraag hiervoor moet vanuit sport(takplatforms) komen. Deze nieuwe ondersteuningsstructuur, c.q. organisatie betreft niet alleen de activiteiten van Huis voor de Sport Limburg en Topsport Limburg, maar kan ook betrekking hebben op sportorganisaties zoals Basissport Limburg, het Jeugdsportfonds Limburg en TEIC, maar ook andere sportorganisaties. Daarnaast dient dit bij te dragen aan een zo efficiënt mogelijk werkwijze van de provinciale sporttakplatforms. Het gaat om effectiever en efficiënter samenwerken en het terugbrengen van de overhead. Dat moet leiden tot een flexibeler budget dat stimulerender werkt voor sportbonden en verenigingen. Synergievoordelen zullen worden ingezet voor breedtesport en sportstimulering. Uitgangspunt hierbij is dat partijen in en rondom de sport zelf verantwoordelijkheid moeten nemen. Als Provincie maken wij interactief beleid en hebben wij slechts een faciliterende, verbindende, aanjagende en ondersteunende rol. Het is geen vanzelfsprekendheid meer dat subsidie structureel verleend wordt. De bijdragen van de Provincie zijn bedoeld om projecten te initiëren en aan te jagen. Vervolgens moeten andere partijen gaan mee participeren. Bij het sporten en bewegen voor mensen met een beperking zullen wij vooral een verbindende rol spelen.

Ten behoeve van het verder vormgeven van de (top)sportinfrastructuur in Limburg en het bouwen aan een optimale sportorganisatie voor de uitvoe-

ring van het provinciaal sportbeleid in Limburg heeft een extern bureau (Common Eye) opdracht gekregen om hier onderzoek naar te doen. De resultaten hiervan zullen eind 2017 worden opgeleverd.

3.2 Huidige ondersteuningsstructuur

Op dit moment wordt de provinciale steunfunctie ingevuld voor de breedtesport door Huis voor de Sport Limburg en de talentontwikkeling/topsport door Topsport Limburg. Ook wordt er een exploitatiesubsidie verleend aan TEIC, Basissport Limburg en het Jeugdsportfonds.

3.2.1 Huis voor de Sport Limburg (HvdS)

Huis voor de Sport Limburg (HvdS) vormt de provinciale steunfunctie als kennis-, advies- en ondersteuningsorganisatie op het gebied van sport en bewegen (breedtesport).

Haar advies- en ondersteuningsactiviteiten zijn erop gericht om zoveel mogelijk mensen in Limburg aan het sporten en bewegen te krijgen en te houden. Hierbij worden ook verbindingen gelegd met andere beleidsterreinen (o.a. ruimte/leefbaarheid, gezondheid).

3.2.2 Topsport Limburg (TSL)

De missie/ambitie van Topsport Limburg is om in samenhang met partners uit onderwijs, overheid, zorg, bedrijfsleven en sport, de jeugd in Limburg de mogelijkheid te bieden om hun sportieve ideaal te verwezenlijken in een omgeving met een Olympische ambitie.

Haar advies- en ondersteuningsactiviteiten zijn gericht op het begeleiden/faciliteren van talenten en topsporters, het coördineren van de samenwerking van de daarbij betrokken partijen, het realiseren, accrediteren en op elkaar afstemmen van Nationale en Regionale Trainingscentra (NTC's-RTC's) op verzoek van de sporttak(platforms) en op het aanjagen van breedtesportontwikkeling door de inzet van sporttalenten en topsporters.

3.2.3 Topsport Expertise en Innovatie Centrum (TEIC)

Stichting TEIC (Topsport Expertise en Innovatie Centrum) ondersteunt talenten, talentcentra, topsporters en topsportteams om beter te presteren. Dit doet zij door het aanbieden van hoogwaardige gecertificeerde expertise o.a. op het gebied van prestatiegedrag, fysiek, voeding en (para)medische diensten aan en voorziet, samen

fotograaf Laurens Faas - Talent RTC tafeltennis Karlijn van Lierop

met partners uit de zorg, het bedrijfsleven en het onderwijs, in een innovatiebehoefte van materialen en trainingsprogramma's.

Gezien de aanwezigheid van internationale topsporters en bedrijven is er een kansrijke situatie waarbij de sport bijdraagt aan een versterking van de innovatiekracht van het bedrijfsleven in Limburg met een verbinding naar de provinciale Campussen en (euregionale) kennisinstellingen.

3.2.4 Basissport Limburg

Basissport Limburg is een vrijwilligersorganisatie met enkele professionals, die aan alle mensen met een verstandelijke of meervoudige handicap woonachtig in Limburg de mogelijkheid biedt om op een verantwoorde en zorgvuldige wijze deel te nemen aan zinvolle bewegingsactiviteiten.

Zij biedt wekelijkse activiteitenprogramma's aan, die uitgevoerd worden in alle regio's van Limburg, verspreid over zo'n 20 gemeenten. Aan de activiteiten nemen om dit moment ruim 650 personen deel. Het is haar ambitie om het aantal deelnemers aan de activiteiten te laten groeien van 650 in 2017 naar 1500 in 2021. Om deze ambitie te realiseren wil de organisatie een transitietraject ingaan, waardoor er een toekomstbestendige organisatie ontstaat. Dit transitietraject wordt ook gezien in het licht van het proces om te komen tot een optimale sportondersteuningsstructuur in Limburg. Als onderdeel van het transitietraject zal in 2018 een managementwisseling plaatsvinden (de huidige directeur gaat met pensioen), wat de Provincie zal ondersteunen om de continuïteit te waarborgen.

3.2.5 Jeugdsportfonds Limburg

Het Jeugdsportfonds maakt sporten mogelijk voor kinderen en jongeren, voor wie deelname aan sporten en bewegen vanwege ontoereikende financiële draagkracht in het gezin niet tot de mogelijkheden behoort. Het Jeugdsportfonds stimuleert deze kinderen om structureel te gaan sporten bij sportverenigingen in de buurt door het beschikbaar stellen van vouchers waarmee het lidmaatschap kan worden betaald evenals de benodigde sportkleding kan worden aangeschaft.

In 2018 en 2019 worden minimaal 1400 kansarme kinderen ondersteund om te kunnen deelnemen aan sportactiviteiten.

fotograaf George Deswijzen - Tom Dumoulin Bikepark

Financiën

4

Voor de periode 2016 tot en met 2019 is in totaal € 16,7 miljoen beschikbaar gesteld voor de uitvoering van het sportbeleid.

In 2016 is dit budget incidenteel opgehoogd met € 2,5 miljoen voor de ondersteuning van bijzondere sportevenementen.

Door Provinciale Staten is vastgesteld dat binnen de looptijd van het Uitvoeringsprogramma Sport er, indien nodig, binnen de jaren kan worden

geschoven met de budgetten: doorschuiven, dan wel naar voren halen.

Voor de laatste twee jaar van het beleidskader sport en voor de uitvoering van het onderhoudige Uitvoeringsprogramma Sport 2018-2019 zijn de volgende middelen beschikbaar:

INZET MIDDELEN (bedragen * € 1.000,-)			
	2018	2019	2020
Beleidspeerpunten			
Sporttakken algemeen	290,0	290,0	0,0
Sportstimulering/breedtesport	430,0	430,0	0,0
Talentontwikkeling	880,0	880,0	0,0
Sportevenementen	545,0	580,0	0,0
	2.145,0	2.180,0	0,0
Provinciale basisinfrastructuur			
Huidige ondersteuningsstructuur	1.210,0	1.265,0	1.271,9
	1.210,0	1.265,0	1.271,9
Uitrol Sportzone Limburg			
Sportaccommodaties	700,0	0,0	0,0
	700,0	0,0	0,0
Extra budget sportevenementen			
Bijzondere sportevenementen	551,5	668,5	0,0
	551,5	668,5	0,0
Totaal inzet middelen	4.641,5	4.113,5	1.271,9

RTC Handboogschieten

fotograaf Jos Joosten - handballer Luc Steijns

NOTITIE 'VOORWAARDEN INZET BUDGET BIJZONDERE SPORTEVENEMENTEN'

Inleiding

Tijdens de Begrotingsbehandeling 2017 is het Amendement 2 (Van den Akker) aangenomen. In het amendement is aangegeven dat er beleid dient te zijn vastgesteld alvorens tot beschikking van intensiveringsmiddelen kan worden overgegaan voor sociaaleconomische en stedelijke structuurversterking. In de begroting 2017 is een bijdrage van € 2.500.000,- goedgekeurd voor bijzondere sportevenementen. Er is toegezegd dat als nadere uitwerking van het eerder door Provinciale Staten vastgestelde Uitvoeringsprogramma Sport 2015-2017 en de daarin opgenomen evenementenvisie een notitie wordt opgesteld onder welke voorwaarden het budget voor bijzondere sportevenementen zal worden ingezet.

Tijdens een extra vergadering van de Statencommissie Cultuur en Samenleving inzake budget voor bijzondere sportevenementen op 3 november 2016 is toegelicht waarom er extra budget voor sportevenementen wordt gevraagd en zijn twee evenementen in het bijzonder toegelicht:

1) Worldcup ambitie Jumping Indoor Maastricht en 2) een nieuw sportevenement (*).

Tijdens de extra vergadering is aangegeven dat bij de navolgende structurele en incidentele evenementen de Provincie om een bijdrage wordt gevraagd, waarvoor de middelen in het sportbudget ontbreken:

Naam evenement	Omvang begroting	Gevraagde/geraamde (extra) bijdrage aan Provincie	Periode
Jumping Indoor Maastricht	€ 1.400.000,- per jaar	€ 133.000,- per jaar	2017 t/m 2019
Nieuw sportevenement (*)	€ 1.400.000,- per jaar	€ 375.000,- per jaar	2017 t/m 2019
Amstel Gold Race - dameseditie	€ 125.000,- per jaar (uitbreiding bestaande begroting)	€ 100.000,- totaal voor periode van 3 jaar	2017 t/m 2019
Tour de France	€ 2.100.000,-	€ 1.500.000,-	2019 of later
WK Cyclo Cross Valkenburg	€ 2.136.000,-	€ 300.000,-	2018
WK Zitvolleybal Venlo	€ 417.000,-	€ 83.000,-	2018
EK Triathlon Weert	€ 600.000,-	€ 75.000,-	2019

Bovenstaande begrotingen en gevraagde/geraamde bedragen zijn indicatief. Er kunnen geen rechten voor subsidieverlening geclaimd worden door organisatoren van evenementen aan deze bedragen.

(*) in verband met de vertrouwelijkheid van het evenement tot aan de presentatie (december 2016/ januari 2017) is de naam van dit nieuwe evenement weggehaald.

Voorwaarden inzet budget Bijzondere Sportevenementen

Het door Provinciale Staten vastgestelde Uitvoeringsprogramma Sport 2015-2017, is de basis voor de uitvoering van het actuele provinciale sportbeleid. In dit uitvoeringsprogramma is de 'Evenementenvisie Sport Provincie Limburg' opgenomen. Deze evenementenvisie heeft onder andere als doel om een afwegingskader te bieden op basis waarvan keuzes gemaakt kunnen worden op welke evenementen de Provincie zich kan richten en op welke niet. Hierbij is een uitgangspunt geformuleerd dat de ondersteuning van sportevenementen voor Limburg een maximaal economisch, sociaal en maatschappelijk rendement opleveren.

Aan de hand van de evenementenvisie zullen bijzondere sportevenementen aan de volgende criteria moeten voldoen:

- de door het evenement te realiseren effecten dienen op basis van het afwegingskader (bijdrage aan Sport, Gezondheid, Economie/Toerisme, Branding, Maatschappelijke waarde en Euregionaal bereik) te worden onderbouwd. Onderstaande matrix dient als basis voor deze onderbouwing:

Themagebied effect	Deelgebied	Indicator
Sport	Breedtesportstimulering	Aantal sportieve side-events met verenigingen
	Talentontwikkeling	Aantal Limburgse talenten die deelnemen
	Versterking infrastructuur sporttak	Aantal betrokken Limburgse vrijwilligers en sportorganisaties
Gezondheid	Sportstimuleringsprogramma's	Aantal deelnemers
	Mogelijkheid tot deelname aan het evenement door recreanten.	Aantal deelnemers
Economie/toerisme	Economische impact (additionele bestedingen) – 1 miljoen – 5 miljoen euro – > 5 miljoen euro	– Duur evenement, aantal dagen – Aantal bezoekers – Aantal deelnemers
	Platvormfunctie	– Aantal business meetings – Aantal gerelateerde congressen
Branding	Media-aandacht	Bereik media-aandacht (TV + sociale media) – Regionaal – Nationaal – Internationaal
Maatschappelijke waarde	Trots	Metten op basis van interviews
	Overlast	Metten op basis van interviews
Euregionaal bereik	Deelnemers uit Euregio	Aantal deelnemers
	Bezoekers uit Euregio	Aantal bezoekers

- aan de criteria van Mulier;
- er moet een inhoudelijk en financieel haalbaarheidsonderzoek zijn uitgevoerd; in dit haalbaarheidsonderzoek dient te worden ingegaan op mogelijke risico's voor betrokken partijen waaronder de Provincie.
- een grote financiële betrokkenheid van gemeenten e/o bedrijfsleven

Opleidingsplan Paardensportplan Limburg

*Hoe kan provincie Limburg met het onderwijs inspelen op de
hippische sector in 2025?*

HAS Kennistransfer en Bedrijfsopleidingen
Onderwijsboulevard 221
Postbus 90108
5200 MA 's-Hertogenbosch
Telefoon: (088) 890 36 37

Documenttitel: Opleidingsplan Paardensportplan Limburg
Projectcode: 7517SRP14

Opdrachtgever: Provincie Limburg
Contactpersoon: Dhr. G.P.J. (Ger) Koopmans

Projectleider: P. Scheer

Projectteam: M. van Barneveld
L. Bovenschen
J. Pakbier
M. Thijs

Plaats: 's Hertogenbosch
Datum: 29 januari 2016

Voorwoord

Voor u ligt het onderzoeksverslag dat is geschreven naar aanleiding van een onderzoek naar het toekomstbeeld van de hippische sector in Limburg. Hierbij is aandacht besteed aan economie, politieke factoren en het imago van de sector. De informatie die u in dit verslag aantreft is gebaseerd op gesprekken die in het kader van dit onderzoek met hippische ondernemers zijn gevoerd, reeds aanwezige kennis vanuit eigen ervaring en kennis opgedaan uit eerder uitgevoerde onderzoeken.

Wij willen Provincie Limburg graag bedanken voor het in ons gesteld vertrouwen. Daarnaast bedanken wij onze projectpartners Citaverde College en Stichting Limburg Paardensport. Ook bedanken wij alle ondernemers en medewerkers die hebben meegewerkt aan dit onderzoek. Als laatste bedanken wij Joost Ekels voor de ondersteuning tijdens het marktonderzoek.

's-Hertogenbosch, januari 2016

Mari van Barneveld – Docent Dier- en veehouderij
Larissa Bovenschen – Bedrijfskunde & Agribusiness
Jens Pakbier – Bedrijfskunde & Agribusiness
Mirjam Thijs – Dier- en Veehouderij

Samenvatting

Dit rapport is geschreven aan de hand van de opdracht: *Hoe kan provincie Limburg met het onderwijs inspelen op de paardensector in 2015?* Er is getracht om op basis van een kwalitatief marktonderzoek tot een passend antwoord te komen. Naast dit rapport zal een blauwdruk worden gepresenteerd waarin concreet beschreven staat hoe het onderwijs aangepakt moet worden. Er zijn een dertig tal interviews gehouden met in Limburg gevestigde ondernemers en personen met een bestuurlijke functie die bij hippische sector betrokken zijn. Centraal stonden tijdens deze interviews de onderwerpen; imago, economische waarde, politieke factoren en bedrijfsvoering.

Limburg telt 7% van het totale aantal paardensporters in Nederland, er zijn 9.443 paarden gestald in de provincie. Van de paardensporters heeft 72% een eigen paard, waarvan 44% aan huis is gestald. Dit is na Drenthe het hoogste percentage aan huis gestalde paarden. Nederland telt 6.600 hippisch gerelateerde bedrijven, die samen goed zijn voor een economische waarde van 1,2 miljard. Limburg telt 202 hippisch gerelateerde bedrijven met een totale jaaromzet van 200 miljoen euro. Uit eerder onderzoek is gebleken dat de meerderheid van de werkzame bevolking in de hippische sector een mbo opleiding genoten. Van de hippische ondernemers heeft 66,7% geen hippisch gerelateerde opleiding gevolgd. (Herten, 2015)

In het onderwijs bestaat er onenigheid tussen de verdeling van theorie en praktijk. Daarnaast is er behoefte aan meer structuur, communicatie, duidelijkheid en kwaliteit in hippische opleidingen. Hierdoor kan het gat dat nu tussen de opleiding en beroepenveld bestaat worden verkleind.

Uit interviews is naar voren gekomen dat Limburg gezien wordt als het epicentrum van de hippische sector van Europa. Van oudsher is er veel kennis en ervaring betreft de hippische sector. Er zijn veel professionele trainings- en handels stallen, (internationale) wedstrijden, een perfect klimaat en Limburg is de thuisbasis van veel topruiters. Deze factoren maken een optimale beoefening van de sport mogelijk. Dit maakt de provincie aantrekkelijk voor buitenlandse paardensporters, welke zich dan ook regelmatig in Limburg vestigen.

Er is sprake van een groei in het aantal professionele bedrijven, waardoor veel kleine bedrijven in de toekomst weg zullen vallen. In tegenstelling tot de positieve ontwikkelingen in de hippische sector, schetsen de interviews een minder positief beeld over de huidige opleiding in de provincie Limburg. Ondernemers geven aan niet tevreden te zijn met stagiaires en de huidige opleiding. De opleiding sluit niet aan op het werkveld. Door internationalisering, professionalisering en toenemende wet- en regelgeving ontstaat er een kloof tussen het door de sector gewenste niveau en het huidige bestaande niveau van de opleiding. Zaken als personeelsmanagement, financiële kennis, communicatievaardigheden, de beheersing van vreemde talen en marketing worden in toenemende mate belangrijk in de hippische sector. Voor de ontwikkeling van de hippische sector is meer samenwerking tussen de opleiding en de ondernemer vereist. Voor de ondernemer is het essentieel dat scholieren en studenten worden opgeleid naar de maatstaven van de huidige praktijk en een realistischer beeld krijgen van de hippische sector.

De provincie Limburg wil graag meewerken aan de ontwikkeling van de hippische sector. Voor een optimale groei van de hippische sector in het komende decennium, is het noodzakelijk om onderwijs en scholing voor scholieren en studenten en personeel verder te ontwikkelen. Deze ontwikkeling moet plaatsvinden op het gebied van management skills, ondernemerschap en talenkennis. Er is meer kennis, praktijk en structuur nodig. Dit kan niet alleen door een opleidingsinstituut gerealiseerd worden, samenwerking met de ondernemers in de hippisch sector is van essentieel belang. Kennis en praktijkervaring zal in de opleiding opgedaan moeten worden, realiteit en ervaring zal moeten worden ingebracht door de ondernemer. Ondernemers, provincie en verschillende belangenbehartigers zoals de KNHS (Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie) zullen de handen in een moeten slaan om de hippische sector in Limburg in 2025 tot optimale bloei te laten komen.

Inhoudsopgave

Voorwoord	iii
Samenvatting.....	iv
Inhoudsopgave	vi
1. Inleiding	1
2. Beschrijving hippische sector	3
2.1. Fokkerij	4
2.2. Sport en Recreatie	4
2.2.1. FNRS.....	4
2.2.2. KNHS	4
2.3. Gezondheid	4
2.4. Scholing	5
2.5. Retail.....	5
3. Feiten, cijfers en achtergrondinformatie van de hippische sector	6
3.1. Demografische kenmerken Limburg	6
3.2. Omvang hippische sector	7
3.2.1. Arbeidsmarkt	10
3.3. Economische waarde.....	12
3.4. Onderwijs	13
3.5. Technologie en Innovatie	15
3.5.1. Duurzaamheid	15
3.5.3. Fokkerij	16
3.6. Politieke factoren	16
3.6.1. Vergunningverlening	16
3.6.2. Schaalvergroting	16
3.7. De hippische sector in Limburg in vogelvlucht.....	17
4. Toekomst visie	19
4.1. Piramide hippische sector	19
4.2. Imago	20
4.3. Sport	20
4.3.1. Disciplines	20
4.3.2. Bovenlaag	21
4.3.3. Aanwas	22

4.4. De hippische sector	23
4.4.1. Toetredingsdrempel	23
4.4.2. Binding	23
4.4.3. Verbreding	24
4.4.4. Centrumfunctie	24
4.4.5. Fokkerij	24
4.5. Personeel	25
4.6. Onderwijs	25
4.7. Politiek	26
4.7.1. Provincie	26
4.7.2. Gemeenten	26
4.7.3. Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport	26
4.7.4. Samenwerking	27
4.7.5. Sport & Recreatie	27
5. SWOT-analyse	28
5.1. Sterke kanten van Limburg	28
5.2. Zwakke kanten van Limburg	28
5.3. Kansen voor Limburg	28
5.4. Bedreigingen voor Limburg	29
6. Conclusie	30
6.1. Imago	30
6.2. Sport	30
6.3. Hippische sector	30
6.4. Onderwijs	31
6.5. Politiek	32
7. Aanbevelingen	34
Literatuurlijst	36
Bijlage 1: Geïnterviewde personen	39
Bijlage 2: Hippisch gerelateerde opleidingen	40
Bijlage 3: Verdeling hippische bedrijven over Limburg	42
Bijlage 4: Tabellen	44

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

Provincie Limburg wil toe naar een professionele hippische sector. Om dit te bereiken kan er met kennisoverdracht en goed onderwijs een stap gezet worden. De blauwdruk uit het onderzoek naar de gewenste vaardigheden en competenties van instructeurs en medewerkers paardensport/-houderij voor de Sectorraad Paarden (SRP) is hierbij een uitgangspunt (Bommel et al., 2014).

De titel van dit project is: 'Opleidingsplan Paardensport Limburg' en in opdracht van Provincie Limburg gestart. Samenwerkende partijen rondom het project zijn Stichting Limburg Paardensport, Citaverde College en HAS Kennistransfer & Bedrijfsopleidingen. Het project 'Opleidingsplan Paardensport Limburg' is opgedeeld in diverse fasen. Dit rapport bevat het afsluitende onderzoek, waarna de blauwdruk voor het hippisch onderwijsplan kan worden ingevuld.

1.2. Probleemstelling

De hoofdvraag van het huidige onderzoek is: *"Hoe kan provincie Limburg met het onderwijs inspelen op de visie van de hippische sector voor 2025?"*

Om de hoofdvraag voldoende te kunnen beantwoorden is er gebruik gemaakt van een aantal deelvragen. Hierbij is de Hippische sector in Nederland en Limburg in beeld gebracht aan de hand van deskresearch en fieldresearch. Daarnaast zijn er een dertig tal interviews gehouden met ondernemers uit de hippische sector in Limburg, waarbij de toekomstvisie van de hippische sector in Limburg in kaart is gebracht. Tot slot is er een sterkte- en zwakteanalyse uitgevoerd voor de hippische sector in Limburg.

1.3. Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is het vormen van een gezamenlijke toekomstvisie voor de hippische sector in de provincie Limburg. Aan de hand van dit onderzoek en de eerdere onderzoeken in 2015 *"Kennisbehoefte- en niveau van hippische scholieren, studenten en docenten in Limburg"* en *"kennisbehoefte- en niveau van hippische ondernemers en medewerkers in Limburg"*, kan een blauwdruk ingevuld worden voor het onderwijsplan dat aansluit bij de visie van de hippische sector voor het jaar 2025. Vanuit deze blauwdruk wordt voor de verschillende partijen een concreet plan opgesteld. In deze plannen worden voor elke partij duidelijke verwachtingen gesteld en kaders aangegeven.

1.4. Projectaanpak

Voor de ontwikkeling van deze tussenrapportage is gestart met een deskresearch, waarbij feiten en cijfers over de Hippische sector in Nederland en Limburg in kaart zijn gebracht. Hierbij is gebruik gemaakt van eerder uitgevoerde onderzoeken door onder andere het Limburgs paardensport plan en Sectorraad paarden. Met deze secundaire gegevens kan een gedeelte van de onderzoeksvraag beantwoordt worden. De informatie uit de deskresearch voorziet in globale informatie over de hippische sector in Limburg. Echter, de gegevens uit eerdere onderzoeken zijn met andere doelstellingen verzameld en sluiten daardoor niet volledig aan op de huidige onderzoeksvraag.

Om tot een betere beantwoording van de onderzoeksvraag te komen zijn gesprekken gevoerd met in Limburg gevestigde hippische ondernemers over de bedrijfsvoering, economische waarde, politieke factoren en het imago van de sector. De geïnterviewden zijn geselecteerd op basis van een door Paardensportplan Limburg opgestelde lijst van personen werkzaam in de hippische sector. Deze personen zijn werkzaam in verschillende gebieden van de sector, denk hierbij onder andere aan hoefsmederij, dierenartsenpraktijk, manege, sportstal en bestuurlijke functies. De personen waarmee gesproken is, zijn voorafgaand aan het interview persoonlijk via de telefoon benaderd.

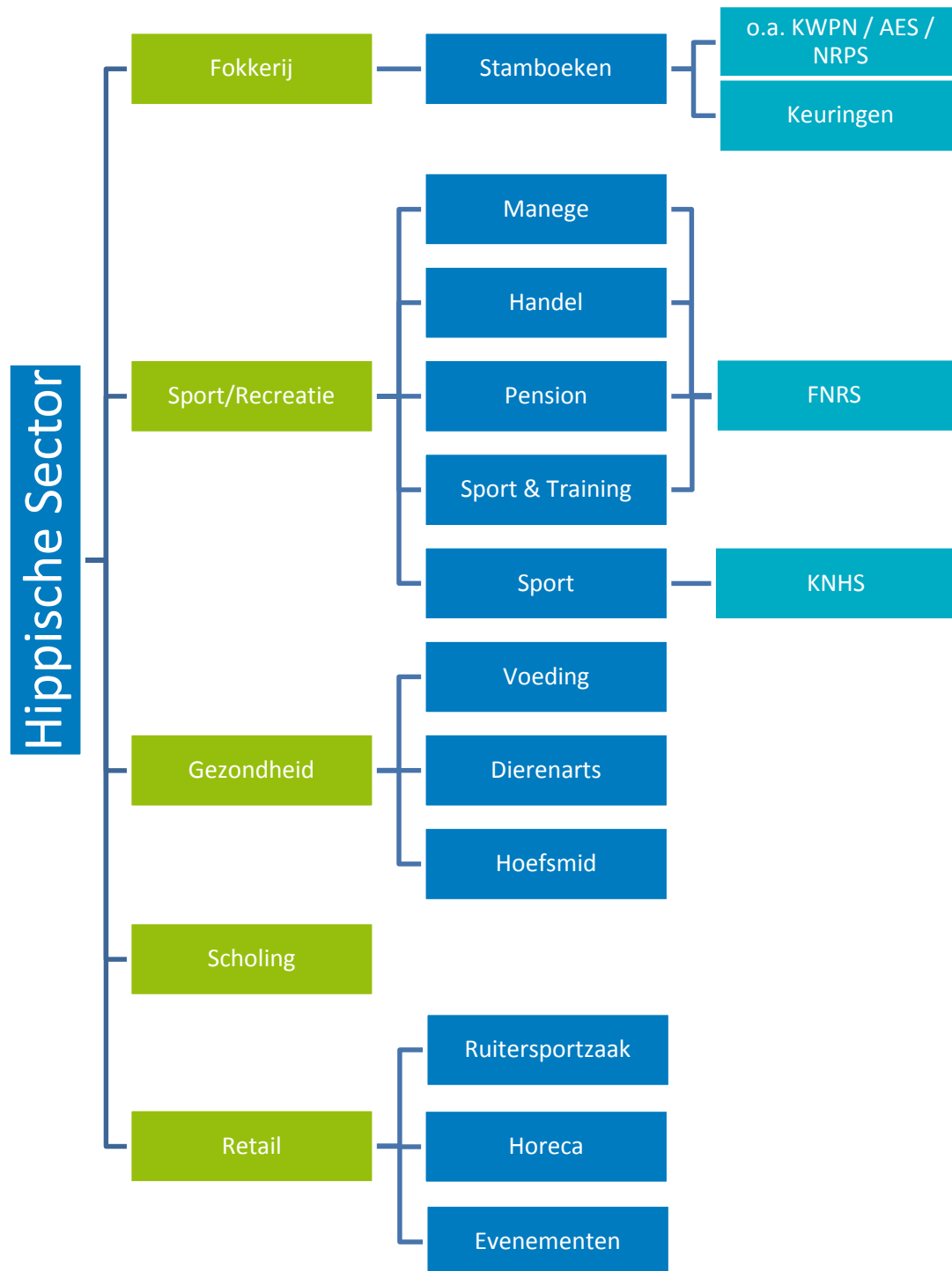
De inventarisatie naar een gezamenlijke visie voor de hippische sector in Limburg is ontwikkeld door middel van kwalitatief onderzoek, waarbij gebruik is gemaakt van de gesprekken met ondernemers en personen met een bestuurlijke functie die bij hippische sector betrokken zijn.

1.5. Leeswijzer

In hoofdstuk twee wordt een beschrijving van de Hippische sector in Nederland gegeven. In hoofdstuk drie volgt de deskresearch, hierin wordt aandacht besteed aan de feiten, cijfers en achtergrondinformatie van de hippische sector. Vervolgens wordt de visie besproken die uit het kwalitatieve onderzoek naar voren is gekomen. In hoofdstuk vijf is een SWOT-analyse opgesteld. In hoofdstuk zes worden de belangrijkste conclusies en bevindingen beschreven aan de hand van de onderwerpen: imago, sport, hippische sector, onderwijs en politiek. De hoofdvraag wordt beantwoord in hoofdstuk zeven.

2. Beschrijving hippische sector

De hippische sector is een complexe sector waar veel organisaties actief zijn. Veel organisaties en bedrijven werken met elkaar en zijn afhankelijk van elkaar. Voor dit onderzoek is naar de gehele hippische sector gekeken. Om een goed beeld van de hippische sector in Limburg te schetsen is deze schematisch weergegeven in figuur 2.1. De verschillende onderdelen uit dit schema worden in de volgende paragrafen toegelicht.

Figuur 2.1 Schematische weergave van de Hippische sector

2.1. Fokkerij

Er bestaat in Nederland een groot aanbod in sportpaarden, dit wordt gerealiseerd door verschillende fokkerij organisaties. Het KWPN is een van de organisaties in de hippische sector. Het KWPN is de Nederlandse fokkerijorganisatie voor spring- en dressuurpaarden, tuigpaarden en Gelderse paarden. Het KWPN stamboek is met 30.000 leden in Nederland de grootste leverancier van dressuurpaarden en springpaarden. Jaarlijks worden er rond de 10.000 veulens geboren bij dit stamboek. Het KWPN heeft dus grote invloeden op de fokkerij in Nederland. (KWPN, 2015) Naast het KWPN is het NRPS actief in Nederland, een stamboek voor Nederlandse rijpaarden- en pony's.

2.2. Sport en Recreatie

In de hippische sector zijn verschillende primaire bedrijven actief zoals handelsstallen, pensionstallen, trainingsstallen en maneges. Deze stallen hebben allemaal een ander doel en belang in de hippische sector. Veel stallen bieden meerdere diensten, zo wordt een manege bijvoorbeeld vaak gecombineerd met een pensionstal.

2.2.1. FNRS

Veel van de bedrijven die besproken worden in hoofdstuk 2.2 zijn aangesloten bij de Federatie Nederlandse Ruitersportcentra (FNRS). Deze organisatie biedt verschillende producten en diensten aan om de kwaliteit van het bedrijf van de ondernemer te verhogen. De FNRS maakt gebruik van een sterrenstelsel. Een ondernemer kan één tot vijf sterren behalen. De sterren zijn te behalen op basis van de veiligheid en de kwaliteit van het bedrijf. Eens in de twee en een half jaar wordt het bedrijf geïnspecteerd en beoordeeld door een onafhankelijke inspecteur, waarna het aantal sterren wordt bepaald. (FNRS, 2015)

2.2.2. KNHS

Naast de FNRS is de Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie (KNHS) een van de grootste organisaties binnen de sector. De Nederlandse paardensport bloeit. Landelijk behoort de KNHS met ruim 200.000 leden bij de grootste sportbonden binnen Nederland. Het aantal nationale starts op nationale wedstrijden is in 2014 met ruim 10.000 toegenomen, het aantal internationale met ruim 18.000.

De KNHS ondersteunt aangesloten verenigingen bij het zo goed mogelijk kunnen beoefenen van de sport. De leden van deze verenigingen zijn mensen met een eigen paard, gehuisvest op een pensionstal, trainingsstal of aan huis.

De KNHS verzorgt wedstrijden in de disciplines: dressuur, springen, eventing, mennen, aangespannen sport, endurance, reining, voltige en horseball. Naast de disciplines waarin wedstrijd worden georganiseerd, besteedt de KNHS aandacht aan de recreatieve ruiters. Een voorbeeld hiervan is: "Enjoy the Ride", dit zijn georganiseerde buitenritten waarbij de route al uitgestippeld is voor de ruiters. (KNHS, 2015)

2.3. Gezondheid

Het welzijn en de gezondheid van dieren wordt steeds belangrijker in de agrarische sector. Dit geldt ook voor de hippische sector, dit was één van de redenen voor de oprichting van de sectorraad paarden in 2007. De sectorraad paarden is de overkoepelende gezondheidsorganisatie binnen de hippische sector. De sectorraad paarden is het orgaan dat namens de hippische sector communiceert met de overheden. Hieruit is bijvoorbeeld de gids van goede praktijken ontstaan. Deze gids bevat richtlijnen die het welzijn de paarden bevorderen, welke haalbaar zijn voor de sector en inspeelt op

het imago van de sector naar buitenstaanders. In deze richtlijnen staat bijvoorbeeld dat paarden regelmatig door een erkende hoefsmid bekapt of beslagen moeten worden, één keer per jaar naar de tandarts moeten en ingeënt moeten worden voor influenza door de dierenarts. Voor een goede prestatie van een paard is gezondheid belangrijk. Paardeneigenaren besteden steeds meer geld aan voeding, dierenarts en de hoefsmid. (Veldman & Kooistra, 2007) Er zijn veel verschillende diervoeders in de paardensector, voorbeelden zijn Pavo, Havens en Subli.

2.4. Scholing

Men kent verschillende vormen van scholing zoals (deeltijd)opleidingen en cursus. In de hippische sector zijn tal van opleidingen en cursussen beschikbaar. In bijlage 2 is weergegeven welke hippisch gerelateerde opleidingen er zijn en waar deze gevestigd zijn (Startlijsten.nl, 2015)

2.5. Retail

De term retail is een verzamelnaam van bedrijven die goederen en diensten direct aan consumenten verkopen. Voorbeelden van bedrijven die goederen verkopen zijn supermarkten en kledingwinkels. Een bedrijf dat een dienst levert kan bijvoorbeeld een hotel of een restaurant zijn. (Bos, 2014)

In Nederland zijn ongeveer 530 winkels die ruitersportartikelen aanbieden. Figuur 2.2 geeft een weergave van de locatie van deze winkels in Nederland. Tien procent van deze winkels richt zich niet primair op de paardensport, maar biedt ruitersportartikelen aan als nevenactiviteit. Dit zijn bijvoorbeeld dierenspecialzaken, sportzaken of maneges. Ongeveer 37 van de winkels is gehuisvest in de provincie Limburg. (Hippische Monitor, 2014)

De hippische sector kan een brug slaan tussen de stad en het platteland. Een bedrijf zoals Equestrian Centre de Peelbergen maakt hier gebruik van door middel van een compleet restaurant in het paardensportcentrum. Dit centrum draagt bij aan de lokale economie. In het Equestrian Centre worden veel internationale wedstrijden georganiseerd, wat zorgt voor een stijging van het aantal hotel overnachtingen, werkgelegenheid in de horeca, bezoeken aan restaurants, winkels en bezoeken aan bezienswaardigheden. Een ander bedrijf dat slim inspeelt op combinatie van toerisme en paardensport is de Keyartmolen. Dit Bed & Breakfast ligt centraal in het ruiter- en menroute netwerk in het Limburgse Kempen en stelt zich niet alleen open voor de gewone burger, maar ook voor mensen die graag met paard op vakantie gaan door middel van een paardenhotel.

Naast de ruitersportzaken en horecagelegenheden worden evenementen in de hippische sector georganiseerd voor verschillende doelgroepen. Zoals keuringen voor de fokkers, Horse Event voor de recreatieruiter en Indoor Brabant voor de topsport.

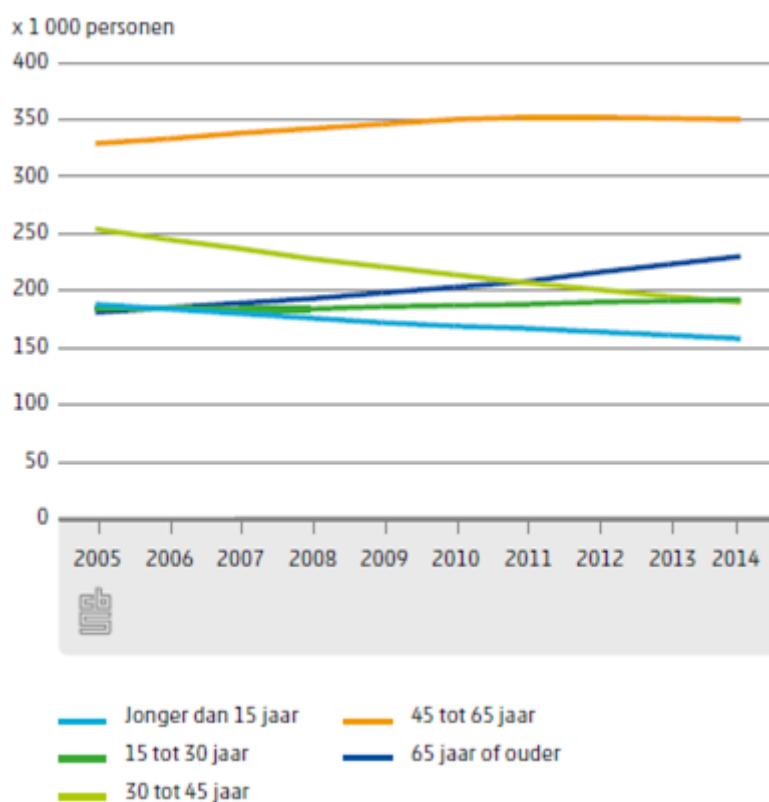
Figuur 2.2 Spreiding Ruitersportzaken (Hippische monitor, 2014)

3. Feiten, cijfers en achtergrondinformatie van de hippische sector

Bij het beantwoorden van de hoofdvraag wordt er gebruik gemaakt van deskresearch. Hierbij wordt gebruik gemaakt van eerdere uitgevoerde onderzoeken door onder andere het Limburgs paardensport plan en sectorraad paard. Aan de hand van deze secundaire gegevens kan een gedeelte van de onderzoeksvraag worden beantwoord.

3.1. Demografische kenmerken Limburg

Het aantal inwoners van Nederland groeit nog altijd. Vooral in de Randstad neemt het aantal inwoners toe. Voor Limburg ligt dit anders; het aantal inwoners in Limburg neemt af. Met name is het aantal jongeren in Limburg de afgelopen jaren gedaald, zoals te zien in figuur 3.1. Doordat het aantal jongeren in Limburg daalt, maar het aantal inwoners boven de 45 jaar stijgt, is er sprake van vergrijzing in Limburg. (CBS, 2015)

Figuur 3.1: Bevolkingsontwikkeling in Limburg naar Leeftijd (Bron: CBS)

De prognose is dat het aantal inwoners in Nederland tot 2044 nog verder zal stijgen. Naar verwachting is dat het aantal inwoners in Nederland in 2044 met bijna één miljoen gestegen ten opzichte van 2014. Dit in tegenstelling tot Limburg, waar de daling van het aantal inwoners doorzet. In tabel 3.1 is de verwachte bevolkingsontwikkeling in zowel Nederland als Limburg weergegeven. Hieruit blijkt dat met name het aantal inwoners in Zuid-Limburg sterk daalt vergeleken met Noord en Midden-Limburg. (Provincie Limburg, 2014)

Tabel 3.1: Bevolkingsomvang (Bron: Trendrapport Limburg)

x1000	2014	2024	2034	2044	Vershil 2044 - 2014
Nederland	16829	17330	17702	17820	991
Limburg	1120	1089	1041	970	-150
Noord-Limburg	281	278	272	260	-21
Midden-Limburg	235	233	226	213	-22
Zuid-Limburg	604	578	543	497	-107

Deze demografische ontwikkelingen in Limburg kunnen in de toekomst voor problemen gaan zorgen. Door de voorzichtig aantrekkende economie wordt de druk op de arbeidsmarkt groter. Eén van de belangrijkste productiefactoren voor een groei van de economie is de aanwezigheid van een voldoende aantal goed opgeleid personeel. De basis voor Limburg is wankel, over 25 jaar heeft Limburg nog maar 534.000 mensen die tot de beroepsbevolking (15 – 65 jaar) gerekend mogen worden. Dat is een daling van 25% ten opzichte van nu. Hierbij moet echter opgemerkt worden dat door vooruitgang op technologisch gebied, mogelijk meer werk kan worden verricht met minder mensen. Het is moeilijk te voorspellen hoe deze ontwikkelingen in de toekomst uit zullen pakken. (Provincie Limburg, 2014)

3.2. Omvang hippische sector

Nederland heeft naar schatting 466.000 ruiters en 400.000 paarden. Van de 466.000 ruiters hebben 130.000 ruiters minimaal één eigen paard of pony. Van de sporters beoefent 70% de sport recreatief, deze recreatiesporters geven in toenemende geld uit aan de paardensport. (Hippische monitor, 2015) Naast de mensen die de sport daadwerkelijk beoefenen, zijn er in totaal 1,2 miljoen mensen geïnteresseerd in de paardensport. Voor de ontwikkeling van de hippische sector is van belang dat ook de geïnteresseerden gestimuleerd worden om te gaan beginnen met paardrijden. (KNHS, 2015)

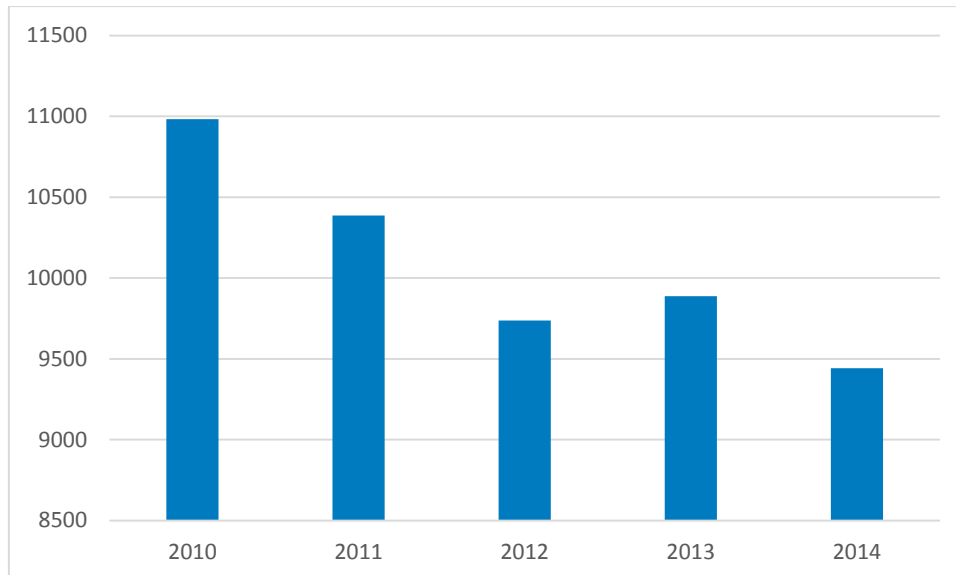
Er zijn in Nederland 6.600 hippisch gerelateerde bedrijven. Hiervan zijn er ongeveer 1000 manege bedrijven, waarvan 300 lid zijn van de FNRS. De KNHS heeft 50.000 actieve wedstrijdruiters. Van de paardensporters beoefent 58% de sport uit op een manege (Hippische monitor, 2015). Sinds 2003 laat het aantal ruiters dat actief is in de paardensport een stijgende lijn zien. De verwachting is dat het beoefenen van paardensport tot 2028 in populariteit blijft stijgen. (LEI Wageningen, 2012)

Beginnende ondernemers starten een hippische onderneming vaak vanuit passie voor paarden, hierbij bestaat vaak een gebrek aan kennis en vaardigheden. Echter, de combinatie van zowel passie en kennis en vaardigheden zijn onlosmakelijk verbonden met een succesvol ondernemerschap. Door het specifieke karakter van een hippische onderneming is specialistische begeleiding van ondernemers vereist. (Limburgs paardensportplan, 2010) In Limburg bevinden zich enkele hippische bedrijven met ondernemerschap op hoog niveau, hiermee worden bedrijven bedoeld die professioneel in de sport en internationaal actief zijn. Naast deze bedrijven is er sprake van zeer veel kleinschalige bedrijven. Veel van deze bedrijven hebben naast de paardenactiviteiten, nevenactiviteiten zoals horeca.

In de regio Limburg en Zuidoost Noord-Brabant zijn 166 maneges gevestigd. Er wordt aangenomen dat er gemiddeld 55 paarden per manege aanwezig zijn. Dit betekent dat in de regio Limburg en

Zuidoost Noord-Brabant in totaal 9.130 paarden en pony's op maneges aanwezig zijn. Landelijk zijn, op basis van deze aanname, 77.550 paarden en pony's op maneges aanwezig. (Aequor, 2014)

Op basis van cijfers van de Kamer van Koophandel zijn in Limburg naar schatting 202 hippische bedrijven actief. In 2014 zijn volgens de cijfers van het CBS 9.443 paarden aanwezig in Limburg. Dit is een daling van 14% ten opzichte van 2010. In figuur 3.2 is de ontwikkeling te zien van het aantal paarden in Limburg van 2010-2014. (CBS, 2015)

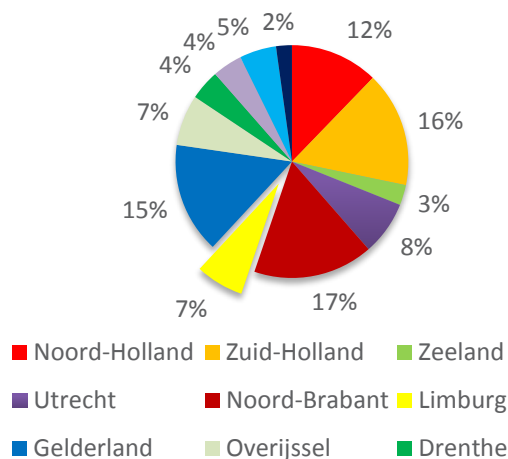
Figuur 3.2: Ontwikkeling paardenpopulatie Limburg 2010-2014 (Bron: CBS)

De 202 hippisch gerelateerde bedrijven in Limburg zijn als volgt verdeeld:

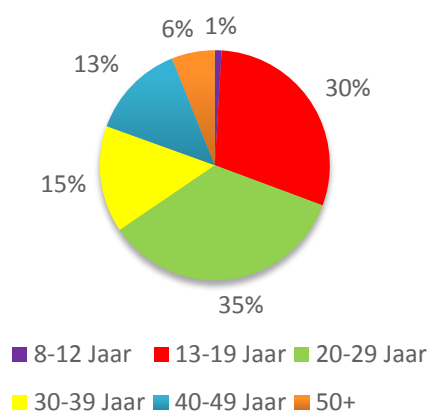
- 31 manegebedrijven;
- 54 pensionstallen;
- 2 transportbedrijven;
- 6 fokkerij- en opfokbedrijven;
- 55 handel- en trainingsstallen;
- 13 ruitersportzaken;
- 41 actieve paardensportverenigingen.

De demografische verdeling van deze bedrijven over Limburg is terug te zien in bijlage 3: Verdeling hippische bedrijven over Limburg.

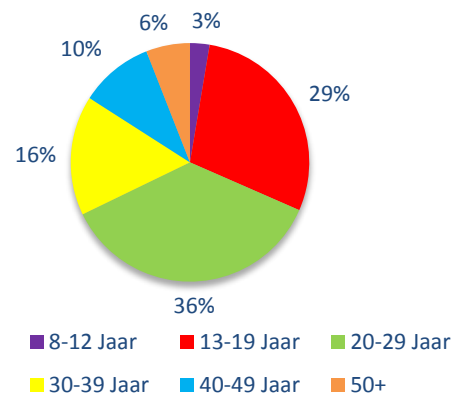
Van het totaal aantal paardensporters in Nederland komt 7% uit Limburg (zie figuur 3.3). Van deze paardensporters in Limburg valt 65% in de leeftijdscategorie van 13-19 jaar en 20-29 jaar (zie figuur 3.4). Dit komt overeen met de leeftijdsverdeling in Nederland (zie figuur 3.5). (Ruiteronderzoek, 2014) In deze leeftijdsfasen vindt een verschuiving plaats in de manier van huisvesten. (Hippische monitor, 2015) Het merendeel van de mensen leert het paardrijden vanaf de leeftijd van acht jaar op een rijvereniging of manege. Zij hebben meestal geen eigen paard en leren rijden op een manegepaard of verzorgpaard. Vanaf gemiddeld vijftien jaar krijgen veel kinderen een eigen paard dat thuis staat of in een pensionstal.

Figuur 3.3: Verdeling ruitersporters over Nederland

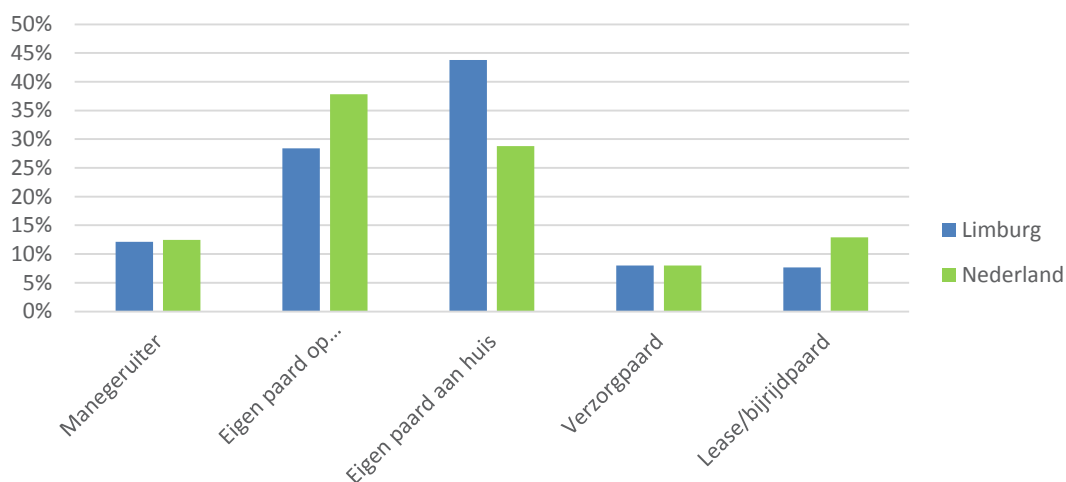

Figuur 3.4: Leeftijdscategorie ruitersporters Limburg

Figuur 3.5: Leeftijdscategorie ruitersporters Nederland

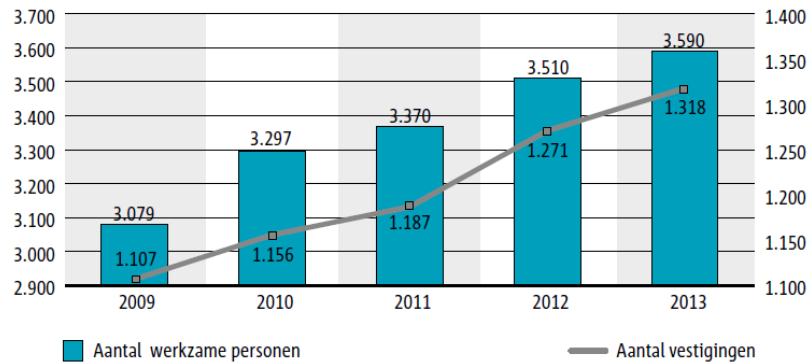
In figuur 3.6 is de verdeling van het soort paardensporter te zien. Van de paardensporters in Limburg heeft 72% een eigen paard. Hiervan heeft 44% het paard aan huis staan. Ten opzichte van andere provincies, heeft Limburg een hoog percentage van paarden die aan huis staan gevestigd. Alleen in Drenthe ligt dit percentage hoger. (Ruiteronderzoek, 2014)

Figuur 3.6: Soort ruitersporter Nederland ten opzichte van Limburg

3.2.1. Arbeidsmarkt

In gegevens van Landelijk Informatiesysteem van Arbeidsplaatsen (LISA), het werkgelegenheid register van Nederland, is te zien dat er van 2009 tot en met 2013 een stijging heeft plaats gevonden in het aantal werkende personen en aantal vestigingen in de hippische sector (zie figuur 3.7).

Figuur 3.7: Aantal werkzame personen en vestigingen in de hippische sector [Bron: LISA, 2014]

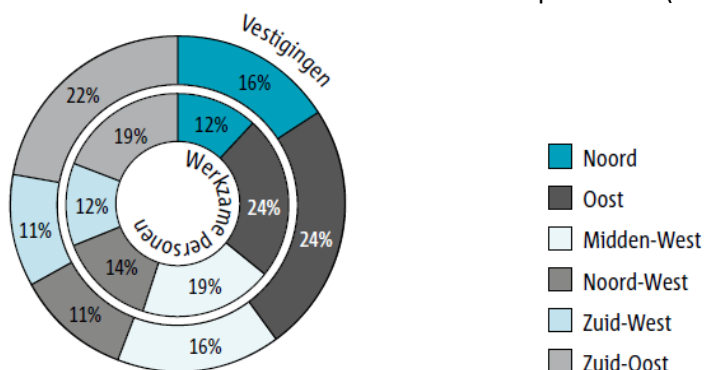
Aequor verdeelt Nederland in verschillende districten (figuur 3.8):

- District Noord: Drenthe, Groningen en Friesland.
- District Oost: Achterhoek, Gelderland-Midden, Gelderland-Zuid, IJssel-Vechtstreek, Rivierenland, Stedendriehoek en Twente.
- District Midden-West: Holland-Rijnland, Flevoland, Gooi- en Vechtstreek. Haaglanden, Midden-Holland, Utrecht-Midden en Utrecht-Oost.
- District Noord-West: Groot-Amsterdam, Noord-Holland Noord, Zaanstreek/Waterland en Zuid-Kennemerland.
- District Zuid-West: Drechtsteden, Rijnmond, West-Brabant en Zeeland.
- District Zuid-Oost: Helmond-De Peel, Midden-Brabant, Limburg, Noordoost-Brabant en Zuidoost-Brabant.

Figuur 3.8: Verdeling districten

Bijna een kwart van de werkzame personen (24%) in de hippische sector bevindt zich in district Oost. In dit district bevindt zich ook het grootste deel van de vestigingen. Naast district Oost is de werkgelegenheid relatief hoog in de districten Zuid-Oost en Midden-West. Beide regio's hebben een aandeel van 19% in het aantal werkzame personen. (Aequor, 2014)

Figuur 3.9: Aandeel werkzame personen en vestigingen per district [Bron: LISA, 2014]

Personeel

Uit een vacatureonderzoek dat door Aequor in het najaar van 2014 is uitgevoerd onder 254 bedrijven in de hippische sector blijkt het volgende:

- Van de werknemers met een vast contract heeft 57% een groene functie. Dit wil zeggen dat zij werken met planten, dieren, voeding, natuur of milieu.
 - Van de bedrijven heeft 36% nieuw personeel aangenomen.
 - Van het aangenomen personeel heeft 42% een mbo-diploma.
 - Van het aangenomen personeel heeft 44% een groene vooropleiding.
 - Van de bedrijven heeft 19% één of meer openstaande vacatures.
 - Hiervan is 55% geschikt voor een schoolverlater mbo groen.
 - Van de openstaande vacatures wordt 68% moeilijk vervulbaar geacht.
 - Van de bedrijven verwacht 16% in het komende jaar personeel aan te nemen.
- (Aequor, 2014)

In Limburg heeft 68% van de bedrijven personeel in dienst. Van de medewerkers in de hippische sector heeft 61% een mbo-diploma. (Schmeets & Teurlings, 2015)

Kans op werk

Uit het onderzoek van Aequor is ook een analyse gemaakt op de kans op werk voor een pas gediplomeerde voor de periode van 2014 – 2018 (zie tabel 3.2). In tabel 3.2 is voor mbo paardenhouderij niveau twee, drie en vier te zien hoe de kans op werk is in de verschillende districten. In de regio Zuid-Oost is volgens de Aequor voor niveau twee een geringe kans op werk, op niveau drie voldoende kans en voor niveau vier ruim voldoende kans. Deze analyse is tot stand gekomen uit een aantal variabelen: omvang van de werkgelegenheid, het aantal gediplomeerden, het aantal vacatures, verwachtingen van werkgevers en verschillende maatschappelijke, economische en regionale ontwikkelingen.

Tabel 3.2: Kans op werk (bron: Aequor)

	Begeleider paardensport II (mbo-2)	Instructeur paardensport III (mbo-3)	Instructeur paardensport IV + manager paardensport- bedrijf (mbo-4)
Noord	-	=/-	=
Oost	-	=	=/-
Midden-West	-	=	=
Noord-West	=/-	=/-	=/-
Zuid-West	=/-	=	=
Zuid-Oost	-	=	+/-
Nederland	-	=	=

 Niet bekend
 + Goede kansen
 +/- Ruim voldoende kansen
= Voldoende kansen
 = Matige kansen
 - Geringe kansen

3.3. Economische waarde

De hippische sector in Nederland heeft een economische waarde van 1,2 miljard, deze waarde wordt gerealiseerd door 6.600 hippisch gerelateerde bedrijven. Hiermee is de economische waarde van de hippische sector vergelijkbaar met de Nederlandse omzet van kaas en bloemen. (Jacobs, 2010) Na voetbal is paardensport de sport met de grootste economische waarde, qua Olympische prestaties staat de sport derde op de Nederlandse Olympische medaillespiegel. (KNHS, 2015) De export van paarden steeg in 2014 naar 222 miljoen, waarvan de meeste export plaats vindt naar de Verenigde Staten en Groot-Brittannië. (Hippische monitor, 2015) Door de toenemende internationalisering beslaan handelsbetrekkingen steeds frequenter grote afstanden. (LEI Wageningen, 2012)

Voor Limburg is de paardensport, met een jaaromzet van 200 miljoen euro in 2014 en een hoge concentratie aan paarden, een belangrijke economische sector. Niet alleen direct, maar ook indirect is de sector van groot belang. (Sectorraadpaarden, 2014) Belangrijke sectoren die indirect veel profiteren van de hippische sector zijn horecagelegenheden rondom hippische evenementen, cateraars, detailhandel en dienstverlenende bedrijven.

Retail

Naar schatting heeft de hippische sector in Europa een retail omzet van 5,3 á 5,4 miljard, aldus Trendpanel paard. (Hippische monitor, 2015) In Nederland zijn ongeveer 530 winkels gevestigd in de hippische sector, met een geschatte omzet van 100 miljoen euro. Opvallend is dat 27% van deze zaken een levensduur korter dan 5 jaar heeft. Van de omzet wordt 20% online gegenereerd. Dit percentage zal naar verwachting in de toekomst groter worden. Ruiter gerelateerde producten dragen voor 47% bij aan de omzet. De andere 53% van de omzet wordt gegenereerd door de verkoop van paard gerelateerde producten. (Hippische monitor, 2015)

Van de paardensporters in Limburg geeft 77% aan hun aankopen liever in een winkel te doen dan online, voor Nederland is dit 75%. (Ruiteronderzoek, 2014) Van de ruitersporters in Limburg brengt 50% minimaal één keer per kwartaal een bezoek aan een ruitersportwinkel, dit is gelijk aan het percentage van Nederland. (Hippische monitor, 2015) Gemiddeld geven recreanten €1.100 per jaar uit aan hun paard en paard gerelateerde zaken, de wedstrijdruiter €3.300. Ten opzichte van de recreatieruiter gaan de wedstrijdruiter steeds minder geld uitgeven. (Hippische monitor, 2014)

3.4. Onderwijs

Landelijk

In eerder onderzoek naar de gewenste vaardigheden en competenties van instructeurs en medewerkers paardensport/-houderij is gekeken naar het opleidingsniveau van werkzame personen in de paardensport in Nederland. Van de werkzame personen heeft 56% een mbo-opleiding gevolgd (tabel 3.3). In de hippische sector is voornamelijk vraag naar allround medewerkers, waarbij vaak niet naar een specifiek niveau wordt gevraagd. Bedrijven willen graag flexibel personeel dat ervaring heeft met paarden. (Bommel et al., 2014)

Tabel 3.3: Opleidingsniveau werkzame personen hippische sector

Niveau	Percentage
Basisonderwijs, lbo, vmbo, mavo, havo, vwo	29%
MBO	56%
HBO	12%
WO	3%

De opleiding paardenhouderij is te volgen van mbo-niveau 1 tot en met mbo-niveau 4. In tabel 3.4 is weergegeven welk diploma er behaald wordt op de verschillende niveaus. De basis van de opleiding paardensport is hetzelfde als bij de opleiding paardenhouderij. Daarnaast richt de opleiding zich op de rijvaardigheid van de leerling en het geven van instructie. De opleiding paardensport is te volgen op mbo-niveau 2 tot en met 4. (Bommel et al., 2014)

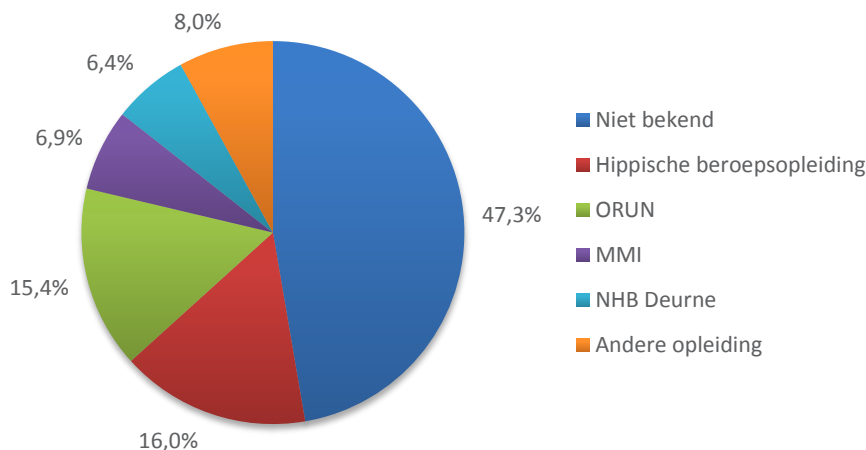
Tabel 3.4: Diploma opleiding paardenhouderij niveau 1 t/m 4

Niveau	Diploma
1	Assistent paardenhouderij
2	Medewerker paardenhouderij
3	Vakbekwaam medewerker paardenhouderij
4	Bedrijfsleider/zelfstandig ondernemer

Naast de opleiding paardenhouderij en paardensport worden er op mbo-niveau ook de opleidingen diervverzorging, hoefsmid en paraveterinair aangeboden. Op hbo-niveau worden de volgende hippisch gerelateerde opleidingen aangeboden:

- Dier- en veehouderij
- Hippische bedrijfskunde
- Diermanagement
- Commerciële economie met afstudeerrichting Horse Business Management
- Educatie en kennismanagement in de groene sector.

In het kwalitatieve onderzoek naar de gewenste vaardigheden en competenties zijn primaire hippische bedrijven in Limburg geïnterviewd. De geïnterviewde primaire hippische bedrijven hebben gezamenlijk 188 werknemers in dienst. Dit komt neer op gemiddeld 7,2 werknemers per bedrijf. In figuur 3.10 is te zien welke opleiding deze werknemers gevolgd hebben. Van de ondernemers is van het grootste deel (66,7%) niet bekend welke opleiding zij gevolgd hebben, er wordt hier uitgegaan van een niet hippisch gerelateerde opleiding. De opleiding medewerker manege instructeur (MMI) is door 6,9% van de ondernemers gevolgd. De opleiding tot instructeur (ORUN) is na de hippische beroepsopleiding het meest gevolgd.

Figuur 3.10: Opleiding werknemer van Nederland

Veel scholieren en studenten die na hun opleiding aan het werk gaan in de hippische sector starten als stalmedewerker, instructeur, groom, bedrijfsleider, ruiter of komen terecht bij een overkoepelende organisatie. Onderwijsinstellingen geven aan dat een gedeelte van de scholieren en studenten niet in de sector blijft werken. Het is niet bekend hoeveel scholieren en studenten er uit de sector verdwijnen. (Bommel et al., 2014)

In Limburg gevestigde opleidingen

De hippische opleidingen in Limburg scoren een lager cijfer op kwaliteit dan de landelijke opleidingen. (Herten, 2015) De vakken die niet aan de verwachtingen van de scholieren voldoen zijn volgens de docenten de vakken waar ze nauwelijks over willen leren en waar niet genoeg diepgang in wordt behaald. (Herten, 2015) Belangrijke verbeterpunten voor de opleiding zijn:

- Structuur en duidelijkheid met betrekking tot zaken zoals les uitval, roosters, colleges, huiswerk en deadlines
- Communicatie tussen de opleiding en de ondernemers
- Kwaliteit van de lessen

Ondernemers geven in de interviews aan dat scholieren na het afronden van hun opleiding niet over voldoende motivatie beschikken. Over de gewenste verdeling tussen theorie- en praktijklessen zijn de meningen verdeeld. De gewenste verdeling voor scholieren, docenten en ondernemers tussen theorie en praktijk is als volgt (Herten, 2015):

- Scholieren: 50%-50%
- Docenten: 60%-40%
- Ondernemers: 40%-60%

De helft van de scholieren die een hippische opleiding op mbo-niveau 4 volgen, wil na het behalen van hun diploma verder studeren aan een hbo-opleiding. Hiervan is de meerderheid van de hbo-opleidingen die worden gevolgd niet gerelateerd aan de hippische sector. Van het totaal aantal hippische scholieren wil 70% daadwerkelijk in de hippische sector werken. (Herten, 2015)

Docenten van hippische opleidingen zijn tevreden over de aansluiting van de opleiding bij het beroepenveld en zijn van mening dat scholieren een realistisch beeld hebben van de sector. De scholieren zelf zijn matig tot voldoende tevreden over de voorbereiding op hun toekomstige baan. De hippische ondernemers daarentegen, vinden dat scholieren vaak een verkeerd beeld hebben van de sector en dat zij onvoldoende praktijkervaring hebben. Verder geven zij aan dat het moeilijk is om goed geschoold personeel te vinden en te behouden. (Herten, 2015)

Ondernemers die kennis op willen doen door middel van cursussen en/of bijscholing willen voornamelijk hun kennis en vaardigheden op het gebied van marketing, financiën en wet- en regelgeving verbeteren. De ondernemers willen deze bijscholing het liefst volgen in de vorm van praktijklessen/-dagen of ondernemersbijeenkomsten. Voor bijscholing van het personeel vinden ondernemers het vooral belangrijk dat het personeel bijgeschoold wordt op het gebied van algemene paardenkennis, verzorging/welzijn/gezondheid en voeding/graslandbeheer/bemesting. De medewerkers zelf willen zich graag op een breed vlak bijscholen. Dit willen zij het liefst doen door middel van cursussen. (Schmeets & Teurlings, 2015) De bijbehorende figuren zijn terug te vinden in bijlage 4: tabellen.

3.5. Technologie en Innovatie

Zoals in veel andere sectoren zijn ook in de hippische sector technologische factoren een steeds grotere rol in gaan nemen in de laatste 25 jaar. Dit is niet alleen het geval in primaire bedrijven, maar ook in de topsport, de gezondheidssector en de voortplanting. Bij de primaire bedrijven zal de technologie en mechanisering in de toekomst steeds belangrijker worden.

Een groot gedeelte van het werk dat vroeger met de hand gedaan werd, kan tegenwoordig met machines in korte tijd plaats vinden. Dit draagt bij aan de gezondheid van het personeel en kan ook een besparing in personeelskosten opleveren. Voorbeelden van nieuwe technieken zijn elektrische voer- en strokarren, stalinrichting waar met een shovel de stalbodem schoon wordt gemaakt, loopbanden voor paarden en automatische voerbakken. In de agrarische sector wordt reeks veelvuldig gebruik gemaakt van deze technieken, de hippische sector loopt hier echter in achter. Op dit gebied kan in de toekomst nog veel ontwikkeling in de hippische sector plaatsvinden.

3.5.1. Duurzaamheid

In de agrarische sector is duurzaamheid momenteel een discussiepunt, ook in de toekomst zal dit en belangrijk thema blijven. Het begrip duurzaamheid wordt gedefinieerd als: 'Geschikt/bestemd om lang te bestaan, bestendig'.

Duurzaamheid is één van onderdelen van maatschappelijk ondernemen. Maatschappelijke acceptatie is steeds belangrijker in de agrarische sector. In de veehouderij wordt vanwege het maatschappelijk belang met betrekking tot dierenwelzijn de voorkeur gegeven aan groepshuisvesting boven individuele huisvesting. Aan de andere kant is de burger gewend dat het paard individueel in een box staat, wat kan worden geïnterpreteerd als maatschappelijk geaccepteerd.

De acceptatie van een huisvestingsstelsel gaat samen met dierenwelzijn binnen de bedrijfsvoering. Burgers die niet genoeg kennis hebben van de hippische sector kunnen het welzijn niet goed beoordelen. Een voorbeeld hiervan is het buiten laten staan van paarden in de winter. Burgers projecteren hun beleving op die van het paard (antropomorfisme). Voorlichting door de paardenhouder aan de burgers kan de maatschappelijke acceptatie positief beïnvloeden. (Wageningen UR, 2012)

3.5.3. Fokkerij

Genomic Selection

Genomics selection wordt in de rundvee-, pluimvee- en varkensfokkerij breed ingezet, genoomselectie biedt een kijkje in het genotype: de genetische aanleg (eigenschappen die worden doorgegeven aan de volgende generatie) van een dier. (Alta, 2012) Deze techniek wordt gezien als de grootste revolutie in de fokkerij sinds de mogelijkheid van het invriezen van sperma. In de hippische sector wordt de techniek nog niet veel toegepast. Oorzaken hiervoor zijn de hoge kosten het feit dat paarden geen productie dieren zijn. Hierdoor is deze techniek niet of minder winstgevend voor de hippische sector ten opzichte van de veehouderij.

Desondanks wil het KWPN de toepassing van genomic selection in de hippische sector gaan uitbreiden, waarbij osteochondrose (OC), een groeistoornis in de beenderen centraal staat. (KWPN, 2015)

Embryo transplantatie

Embryo transplantatie is het inbrengen van een eikel uit een donormerrie in een draagmerrie. Hierbij is het van belang dat de hormonale cyclus van zowel de donor- en de draagmerrie bekend zijn. Deze cyclussen moeten synchroon lopen, voor een optimale innesteling van de eikel in de baarmoeder. Deze cyclus kan beïnvloed worden door het hengstig spuiten van de merrie, waardoor de cycli op elkaar afgestemd kunnen worden. Voordelen van deze techniek zijn onder andere;

- De donormerrie kan een veulen krijgen zonder zelf drachtig te worden, de merrie kan volledig ingezet worden in de sport.
- Eén merrie kan meerdere veulens per seizoen krijgen.
- Merries met medische problemen, zoals orthopedische- of buikproblemen, die daardoor niet drachtig kunnen worden, kunnen toch nakomelingen krijgen. (Dierenkliniek Wolvega, sd)

3.6. Politieke factoren

In deze paragraaf worden de factoren vergunningverlening, gevolgen van schaalvergroting en het paardenwelzijn besproken.

3.6.1. Vergunningverlening

De hippische sector is een complexe sector. Hierdoor ontstaat soms onduidelijkheid over vergunningsaanvragen, wat leidt tot langere procedures. De complexiteit ontstaat mede doordat de hippische sector een grote diversiteit heeft. Het is vaak moeilijk om plannen te onderbouwen, omdat er niet altijd voldoende kennis en kengetallen beschikbaar. Ook kunnen bepaalde begrippen verkeerd geïnterpreteerd worden bij de gemeente. In de hippische sector zijn de professionele bedrijven vaak begonnen als een hobby matig bedrijf vanuit de passie van paarden. Hierdoor mist vaak professionaliteit en kennis binnen een bedrijf. (Limburgs paardensportplan, 2010)

3.6.2. Schaalvergroting

Doordat bedrijven schaalvergroting toepassen wordt het voor kleinere bedrijven die minder investeren steeds lastiger om met de grote bedrijven te concurreren. Door de schaalvergroting in de landbouw komen er steeds meer boerderijen leeg te staan. Vaak worden deze vrijgekomen bedrijven gebruikt voor een paardenhouderij. Hierdoor neemt de paardenhouderij een steeds grotere plek in op het platteland. Paarden die in de wei grazen worden gezien als een verrijking van het landschap. (Sectorraad paarden, 2014)

3.7. De hippische sector in Limburg in vogelvlucht

Demografie

Doordat het aantal jongeren in Limburg de afgelopen jaren is gedaald, maar het aantal inwoners boven de 45 jaar stijgt, is er sprake van vergrijzing. De prognose is dat tot 2044 het totale aantal inwoners in Zuid-Limburg sterk daalt ten opzichte van het aantal inwoners in Noord en Midden-Limburg. Met de vergrijzing en het dalend aantal inwoners, daalt ook de beroepsbevolking.

Omvang

In Limburg zijn naar schatting 202 hippische bedrijven actief:

- 31 manegebedrijven;
- 54 pensionstallen;
- 2 transportbedrijven;
- 6 fokkerij- en opfokbedrijven;
- 55 handel- en trainingsstallen;
- 13 ruitersportzaken;
- 41 actieve paardensportverenigingen.

Van het totale aantal paardensporters komt 7% uit Limburg. Hiervan valt 65% in de leeftijdscategorie van 13-19 en 20-29 jaar. Van de paardensporters heeft 72% een eigen paard, waarvan 44% het paard aan huis gestald heeft staan. Volgens cijfers van het CBS zijn er in 2014 in totaal 9.443 paarden aanwezig in Limburg.

Arbeidsmarkt

Limburg valt onder district Zuid-Oost. De werkgelegenheid is relatief hoog in de districten Zuid-Oost en Midden-West. Beide regio's hebben een aandeel van 19% in het aantal werkzame personen. (Aequor, 2014)

Economische waarde

Voor Limburg is de paardensport, met een jaaromzet in 2014 van 200 miljoen euro en een hoge concentratie aan paarden, een belangrijke economische sector.

Gemiddeld geven recreanten €1.100 uit aan hun paard en paard gerelateerde zaken en de wedstrijdssporter €3.300 per jaar. Hiervan doet 75% hun aankopen het liefst in de winkel.

Onderwijs

De hippisch gerelateerde opleidingen in Limburg scoren een lager cijfer op kwaliteit dan de landelijke opleidingen. Belangrijke verbeterpunten voor de opleiding zijn:

- Structuur en duidelijkheid met betrekking tot zaken zoals les uitval, roosters, colleges, huiswerk en deadlines
- Communicatie tussen de opleiding en de ondernemers
- Kwaliteit van de lessen

Over de verdeling tussen theorie en praktijk en de aansluiting van de hippische opleidingen op het beroepenveld bestaat onenigheid tussen docenten, scholieren, studenten en ondernemers in de hippische sector.

Technologie en innovatie

Voorbeelden van nieuwe technieken zijn elektrische voer/strokarren, stalinrichting waar met een shovel de stalbodem schoon wordt gemaakt, loopbanden voor paarden en automatische voerbakken. In de agrarische sector wordt reeds veelvuldig gebruik gemaakt van deze technieken, de hippische sector loopt hier echter in achter. Op dit gebied kan in de toekomst nog veel ontwikkeling in de hippische sector plaatsvinden. Maatschappelijke acceptatie is steeds belangrijker in de agrarische sector. De acceptatie van een huisvestingsstelsel gaat samen met dierenwelzijn binnen de bedrijfsvoering. Ook op het gebied van de fokkerij zijn nieuwe ontwikkelingen.

Politieke factoren

De hippische sector is een complexe sector. Hierdoor ontstaat soms onduidelijkheid en dit leidt tot langere procedures bij het aanvragen van een vergunning.

Door de schaalvergroting in de landbouw komen er steeds meer boerderijen leeg te staan. Vaak worden deze vrijgekomen bedrijven gebruikt voor een paardenhouderij. Hierdoor neemt de paardenhouderij een steeds grotere plek in op het platteland.

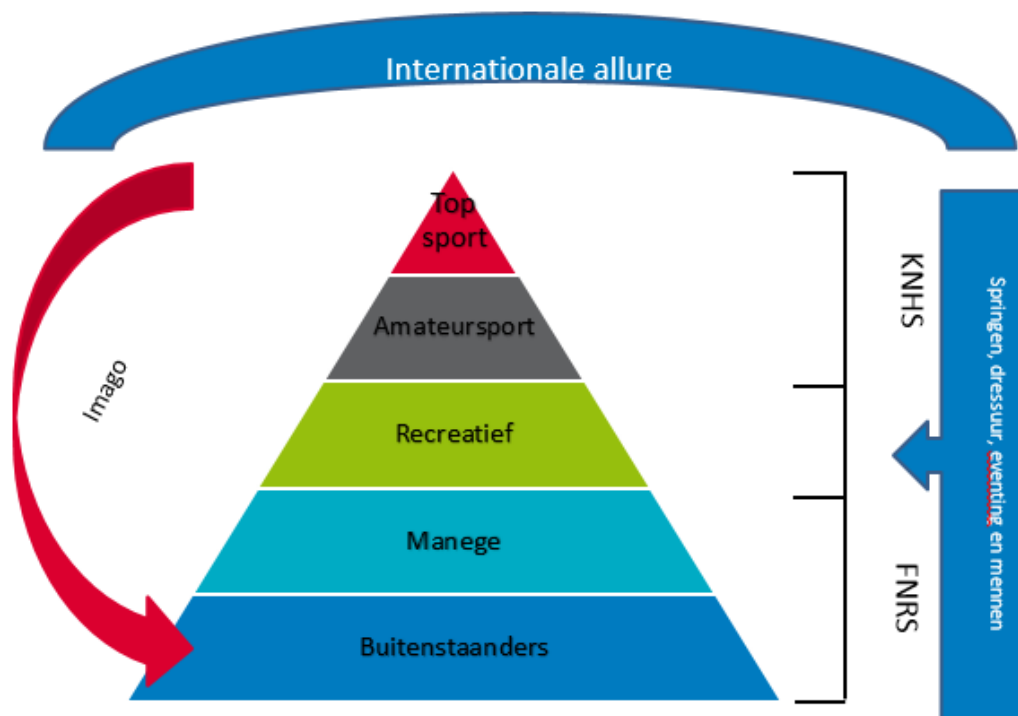
4. Toekomst visie

Er is fieldresearch gedaan aan de hand van 30 verschillende interviews. Over de gehele breedte van de sector zijn mensen geïnterviewd. Tijdens de interviews zijn vier invalshoeken besproken, waarmee een compleet beeld van de sector wordt geschetst. De vier invalshoeken die aan bod zijn gekomen zijn: imago, bedrijfsvoering, economische waarde en politieke factoren. Deze fieldresearch vormt samen met de deskresearch uit het voorgaande hoofdstuk de basis voor de SWOT-analyse in hoofdstuk vijf.

4.1. Piramide hippische sector

Aan de hand van gesprekken die gevoerd zijn met verschillende personen en bedrijven in de hippische sector in Limburg is een schematische weergave in de vorm van een piramide opgebouwd (figuur 4.1). Deze piramide geeft de verschillende sportniveaus in de sector weer, waarbij de breedte van de laag het aantal personen in de laag weergeeft.

De piramide geeft vijf verschillende lagen weer. De bovenste twee lagen vertegenwoordigen de topsport en amateursport. Hier gaat het voornamelijk over grote moderne training- en handelstallen, ruiters met veel allure en internationalisering. Daarnaast is er een grote groep recreatief bezig met de paardensport. Het is moeilijk te definiëren wat een recreatieruiter is. Er zijn mensen die regelmatig wedstrijd rijden, maar zichzelf recreatieruiter noemen. Maar er zijn ook mensen die twee wedstrijden paar jaar rijden en zich wedstrijdruiter noemen. De vierde laag is de manege, hier gaat het vooral om de beginnende ruiter. De meeste mensen komen via de manege in aanraking met paarden. In de vijfde laag worden de buitenstaanders benoemd. Dit is een belangrijke laag, vanwege de potentiële nieuwe aanwas. Voor het voortbestaan en de verdere ontwikkeling van de hippische sector is het van belang dat deze laag positief tegenover de sector staat. Uit de interviews is gebleken dat het imago een grote rol speelt bij de mate van en de wens deel te willen nemen aan de sport.

Figuur 4.1: huidige opbouw hippische sector

4.2. Imago

Uit interviews is gebleken dat de ondernemers het imago belangrijk vinden maar hier niet altijd even veel aandacht aan besteden. Het imago in Nederland over de gehele sector is goed en zal volgens de hippische ondernemers ook niet snel veranderen. De paardensport is na voetbal de sport in Nederland waar het meeste geld in verdiend wordt, zowel direct als indirect kan er veel geld verdiend worden en zijn er veel zaken die profijt van de sport hebben, zoals horecagelegenheden. Doordat er veel geld mee gemoeid wordt, wordt er op politiek niveau aandacht aan besteed. Daarnaast is de combinatie van de aaibaarheid van het paard en de Nederlandse sportprestaties op internationaal niveau positief voor het imago van de sector. Zolang de sport op hoog niveau wordt uitgeoefend en de sporters in de prijzen vallen, wordt er via media aandacht aan besteed. Deze aandacht is belangrijk en moet vooral positief zijn. Zo was er na 2004 het Anky effect, nadat zij veel grote prijzen had gewonnen, waardoor mensen ook geïnteresseerd raakte in de paardensport.

Op niveau van de individuele hippische ondernemer, is het hebben van een goede relatie met de buurt belangrijk. Bij het opbouwen van een positief imago, speelt het dierenwelzijn een belangrijke rol. Dit dringt ook steeds vaker door tot de Nederlandse politiek. In Nederland zijn verschillende aspecten aangepakt die volgens organisaties(partij voor de dieren, stichting wakker dier enz.) niet voldeden aan de normen voor het dierenwelzijn. Hierbij betreft met name aanpassingen op gebied van huisvesting en gezondheid. De meeste hippische bedrijven hebben dit allemaal op orde zowel de aanpassingen als het dierenwelzijn. Ondernemers geven in de interviews aan dat imago een belangrijke rol speelt voor hun bedrijfsvoering en er daarom voor zorgen dat er aan de kwaliteitseisen wordt voldaan. Uitstraling van een bedrijf is belangrijk, niet alleen van buiten maar ook de interne bedrijfsvoering.

In Duitsland wordt met een veel negatievere blik naar de hippische sector gekeken, met name naar de Nederlandse rijstijl in de dressuur. Hierdoor kan ook in Nederland een negatieve blik ontstaan op de hippische sector. Daarom is het belangrijk dat hier van begin af aan aandacht aan besteed wordt zodat mensen in de sector met negatieve aandacht kunnen omgaan.

4.3. Sport

De paardensport is in vergelijking tot andere sporten een complexe sport, omdat er een levend wezen aan gekoppeld is. Daarmee dient het aan veel meer eisen te voldoen. Bij de paardensport komt veel meer kijken dan alleen trainen en lid zijn bij een vereniging. De sport is verweven met de agrarische sector. In de paardensport komt men in aanraking met regels en wetten die gelden voor de agrarische sector, dit geeft een extra dimensie aan de sport.

4.3.1. Disciplines

De paardensport in Limburg kent verschillende disciplines. De meest beoefende disciplines zijn de spring- en dressuursport. In Limburg steekt de springsport er met kop en schouders bovenuit. Springsport is zeer ver ontwikkeld. Dit komt mede door de ligging, een verleden met goede prestaties en veel kennis en ervaring. De spring- en dressuursport zijn ook voor beginners gemakkelijk toegankelijk, onder andere doordat het minder duur is dan eventing en mennen. Vooral de discipline mennen is een dure sport en minder interessant voor jeugd. Toch zijn er enkele menstallen aanwezig in Limburg en wordt de sport beoefend en er geldt mee verdiend. Het mennen is echter geen Olympische discipline, waardoor er minder aandacht aan wordt besteed vanuit de politiek en media.

Een discipline die in Nederland bijna verdwenen is, is de draf- en rensport. In Zuid-Limburg hebben lange tijd draf- en rensport wedstrijden plaatsgevonden. Er was in die tijd veel geld te verdienen in deze sport, maar langzaam is de sport verdwenen. Dit ligt met name aan het feit dat de wedcultuur, een essentieel onderdeel van de sport, in Nederland kleiner is dan bijvoorbeeld in Engeland of Frankrijk. Er zijn nog wel fokkers voor draf- en renpaarden in Limburg te vinden en met de nieuwe ideeën en initiatieven voor deze sport bij de locatie de Peelbergen, is uitbreiding in de toekomst wellicht mogelijk.

Zoals eerder in hoofdstuk vier werd besproken, komen de meeste mensen in aanraking met de paardensport via maneges of rijverenigingen (figuur 4.1). In het verleden werd de paardensport meer in groepsverband beoefend. Via de vereniging werd training gevolgd en ging men in het weekend gezamenlijk op wedstrijd. Tegenwoordig is de sport veel individueler. Mensen die het kunnen betalen nemen privétrainingen en gaan op wedstrijd daar waar ze zelf willen. Voor een startbewijs van de KNHS hoeft je tegenwoordig geen lid meer te zijn van een rijvereniging. Ook zijn er steeds minder mensen die zich aanmelden als vrijwilliger bij een vereniging, terwijl vrijwilligers essentieel zijn voor het draaiende houden van verenigingen. Dit wordt in de jaren naar 2025 toe voor verenigingen een probleem.

Naast de individualisering, is ook de nieuwe aanwas gering. De stagnatie in de aanwas in de sport kent meerdere redenen. In Limburg is sprake van vergrijzing en zijn er steeds meer verschillende soorten sporten. Daarnaast wordt de sport als duur ervaren en moet je veel tijd besteden aan een paard. In de komende jaren zullen veel verenigingen verdwijnen door terugloop van leden.

4.3.2. Bovenlaag

Voor amateur- en topsport zijn er betreft springen en dressuur vele mogelijkheden in Limburg. De topsport is vooral gecentreerd in noord-Limburg. Hier zijn veel toplocaties betreffende, wedstrijdrijden, fokkerijen, handel en trainingsstallen. Veel topsporters, trainers en ondernemers hebben zich hier de laatste jaren gevestigd. Met de komst van het Equestrian Centre de Peelbergen zullen zich mogelijk nog meer ondernemers vestigen in dit gebied.

In Limburg kan de springsport optimaal beoefend worden. In de springsport is het gebruikelijk om buiten te deur te trainen en oefenwedstrijden te rijden zodat de paarden kunnen wennen aan vreemd terrein. Hierdoor is er meer samenwerking tussen springruiters en bedrijven. Daarnaast kent Limburg verschillende topsporters op het gebied van springen, zowel ruiters die zich al jaren bewezen hebben met veel prijzen en ervaring, als jonge toptalenten. Naast topsporters zijn er in Limburg ook vijf bondscoaches gevestigd, die actief zijn in de sport en Limburg een warm hart toe dragen.

De dressuur is individualistischer ingericht dan de springsport, waardoor er minder samenwerking tussen verschillende partijen bestaat. De dressuursport wordt voornamelijk in het zuiden van Limburg beoefend. Een gevolg hiervan is dat kennis en ervaring niet gedeeld wordt, waardoor kansen blijven liggen. Ook mentaliteit speelt hierbij een rol, in het zuiden van Limburg zijn de mensen over het algemeen wat terughoudend naar buiten toe. Doordat dressuur een jurysport is, wordt er in wedstrijden subjectiever geoordeeld dan in de springsport. Dit is nog wel eens frustrerend en niet altijd stimulerend voor beginners.

4.3.3. Aanwas

De aanwas voor de topsport stagneert. In de interviews komt naar voren dat de topsport alleen haalbaar is voor de mensen die hier van thuis uit al mee te maken hebben. Topruiters komen veelal uit dezelfde families, waarin meerdere generaties de top bereiken. Er is slecht geringe externe instroom. Mensen die helemaal vanuit het niets moeten komen halen het vaak niet. Het Rabo talentenplan is opgezet juist deze talenten te scouten en verder te helpen naar de top. Maar ruiters die de financiële middelen niet hebben, zullen de top uiteindelijk niet halen waardoor het talent en de gedrevenheid verloren gaan. Daarom brengt het Rabo talentenplan uiteindelijk ook alleen de ruiters voort die beschikken over de financiële middelen en ook thuis de gelegenheid hebben om zich in de paardensport te ontwikkelen.

4.3.4. KNHS

De KNHS verdeelt Limburg in drie kringen: Noord, Midden en Zuid (figuur 4.2). Voorheen werden selectiewedstrijden alleen in de eigen kring gereden. Midden en Noord werken steeds meer samen, maar dit is nog niet optimaal. Tegenwoordig kunnen selectiewedstrijden ook in andere kringen gereden worden.

Figuur 4.2 Kring indeling Limburg (KNHS Regio Limburg, sd)

Veiligheid

De paardensport is veel veiliger geworden dan 25 jaar geleden en dit zal in de toekomst ook alleen maar toenemen. In het verleden gebeurde het vaker dat een paard tijdens een wedstrijd een been brak of andere ernstige verwondingen kreeg. Tegenwoordig zijn er strengere controles op het dierenwelzijn en tijdens wedstrijdrijden, daarnaast worden er betere voorzorgsmaatregelen getroffen zodat. Door toenemende strengere controles en pressie vanuit de politiek op dierenwelzijn, zal de veiligheid in de jaren richting 2025 hoogstwaarschijnlijk verder toenemen.

4.4. De hippische sector

Zoals in hoofdstuk twee beschreven, bestaan er veel verschillende organisaties in de hippische sector. Al deze organisaties hebben direct of indirect met elkaar te maken. Uit de interviews is gebleken dat het belangrijk is dat er gezamenlijk naar de toekomst gekeken wordt en dat bedrijven transparant en gezond met elkaar omgaan.

4.4.1. Toetredingsdrempel

Uit de interviews is gebleken dat op maneges goede instructeurs aanwezig moeten zijn die goede les kunnen geven en sociaal en klantvriendelijk zijn. Mensen moeten zich thuis en op het gemak voelen. De meeste kinderen komen tegenwoordig de eerste keer in aanraking met een paard op een manege. Daarom is het belangrijk zowel voor de kinderen als voor de ouders om deze ontmoeting goed te laten verlopen. Veel ouders vinden voor de kinderen paardensport te duur, daarom moet er gekeken worden naar alternatieven zodat het toch betaalbaar wordt. Ook blijft het belangrijk om kinderen te werven op basisscholen. Veel ondernemers in Limburg steunen dan ook het *“go for gold kids plan”* dat in samenwerking met de provincie Limburg en *Limburg paardensport* tot stand is gekomen.

Er is een verschuiving te zien in maneges en rijverenigingen. In het verleden gingen mensen bij een rijvereniging en werd alles via de vereniging gedaan. Je ging samen trainen en samen met de vereniging op wedstrijd. Dit is tegenwoordig allemaal veel individueler, de hele Nederlandse maatschappij kent deze verandering, waardoor de hippische sector hierop in moet spelen. Omdat veel mensen tegenwoordig niet meer bij een vereniging rijden maar op een FNRS manege rijden, is het nu ook mogelijk om via de manege aan startpas aan te vragen bij de KNHS. Er komt dus ook steeds meer samenwerking tussen de KNHS en de FNRS.

4.4.2. Binding

De sport wordt steeds professioneler waardoor er een afstand komt tussen de gewone burger en de sector. Vroeger waren hele gezinnen betrokken bij sport. Nu wordt vaak het kind op de manege achtergelaten en uur later weer opgehaald. De binding is weg en dat gaat in de toekomst ook lastig maken voor het vinden van vrijwilligers. Hierdoor wordt het ook moeilijker om wedstrijden te organiseren of andere evenementen. In de toekomst zullen dan ook de kleinere wedstrijden van verenigingen en maneges verdwijnen. Er worden steeds vaker op grotere locaties professionelere wedstrijden georganiseerd. Dit trekt zowel topsporters, amateurs en recreanten. Dit neemt voordelen met zich mee, top van de sport komt samen met amateurs en recreanten. Hierdoor kan voor beide het netwerk vergroot worden en vanuit de jeugd kan dit als aantrekkingskracht gezien worden. Daarnaast worden wedstrijden kwalitatief beter en speelt de retail een belangrijke rol.

4.4.3. Verbreding

Naar 2025 toe zullen verschillende maneges en pensionstallen in Limburg groeien, niet alleen in grootte en aantal stallen, maar vooral in professionaliteit en modernisering. Maneges en pensionstallen zullen meer faciliteiten krijgen en er zal meer verbreding plaatsvinden. Vooral in Zuid-Limburg zal meer ingezet worden op recreatie. Hier wordt minder topsport bedreven en zal toerisme steeds belangrijker worden. De rest van Limburg gaat hier ook samen aan werken, hier valt te denken aan trektochten op aaneengesloten ruitersporen door heel Limburg. Veel kleine bedrijven die weinig geïnvesteerd hebben in het verleden zullen de bedrijfsactiviteiten beëindigen. De bedrijfsactiviteiten zijn niet meer van deze tijd en na 2025 worden regels steeds strenger. In 2024 moeten alle bedrijven asbest vrij zijn, dit zal voor veel ondernemers een te hoge investering zijn waardoor de bedrijven niet klaar zijn voor de toekomst.

4.4.4. Centrumfunctie

Het epicentrum van de paardensport ligt rondom Sevenum. De centrumfunctie wordt steeds belangrijker, in een straal van 40 kilometer liggen grote succesvolle hippische ondernemingen met veel ervaringen, kennis en toekomstplannen. Daardoor trekken over de hele wereld mensen hiernaartoe om handel te drijven of trainingen te volgen. In de toekomst zal dit verder toenemen en zullen buitenlandse ondernemers zich ook vestigen in Limburg. De economische waarde van de paardensport zal alleen maar verder toenemen naar 2025 toe.

Ook handels- en trainingstallen worden steeds professioneler. Veel handel gaat via het buitenland, zoals Amerika, Engeland, Zweden en het Midden-Oosten. In de toekomst zal dit niet veranderen. Gevaren zijn er wel aanwezig, hoe meer internationaal handel er gedreven wordt hoe sneller ziekten verspreid kunnen worden. Daarnaast is de wereldpolitiek van groot belang. Wat gebeurt er met Midden-Oosten? Hoe houdt de euro zich tegenover andere valuta? Dit zijn zaken die de internationale handel kunnen belemmeren of versterken.

4.4.5. Fokkerij

Over het algemeen is er een goede fokkerij betreft de sportpaarden in Nederland. In Limburg is dit ook een sterke kant. In Mariahoop is het Animal Embryo Centre gevestigd, hier worden de nieuwste technieken gebruikt om paarden te fokken. Er wordt ook in de fokkerij wereldwijd samengewerkt en informatie gedeeld, toch gebeurt dit in Limburg zelf te weinig. De hippische sector is een traditionele en versplinterde sector, waardoor mensen niet verder durven te kijken en niet durven af te stappen van oude gewoontes. Naar 2025 toe zal hier toch een ommekeer in komen. Door nieuwe technieken wordt het gemakkelijk om goede paarden met goede genen te fokken. Het gaat veel sneller, preciezer en de betrouwbaarheid stijgt. Er zijn nu nog veel hobbyfokkers die op oude wijze paarden fokken, door de nieuwe technieken wordt het voor deze fokkers steeds moeilijker te blijven bestaan. Naar verwachting blijven er een paar grote fokkers over waardoor de charme en het authentieke ervan af gaat. Er zal meer waardering moeten komen voor de fokkers zodat de traditionele fokker kan blijven bestaan waardoor het identieke bewaard blijft.

Door het klimaat, de kennis en ervaring zal de fokkerij altijd een plaats in Limburg blijven behouden. Kennis en ervaring kan overgedragen worden, maar toepassen blijkt vaak nog moeilijk te zijn. Daarnaast spelen het klimaat, de bodem en de voeding een belangrijke rol. Limburg bevindt zich in een matig zeeklimaat, waardoor de temperaturen tussen winter en zomer niet extreem groot zijn en neerslag valt gespreid over het gehele jaar. Daarnaast is de bodem in Limburg vruchtbaar, waardoor grasland en ruwvoer veel voedingsstoffen bevatten.

De ponyfokkerij in Limburg stagneert, hier draaien al jarenlang dezelfde mensen in mee. Zoals het er nu uitziet komen er geen nieuwe bedrijven bij waardoor deze tak helemaal verdwijnt in Limburg. Wanneer er geen ponyfokkers meer zijn, heeft de jeugd geen goed materiaal meer om op te rijden.

4.5. Personeel

Manegehouders geven aan dat het moeilijk is om goed personeel te vinden en instructeurs die zowel met paard als met ruiters kunnen omgaan. De combinatie van beide is belangrijk en in de toekomst zullen steeds meer nieuwe methodes komen om beginnende ruiters iets te leren. Steeds meer personeel wordt zelf opgeleid op bedrijven. Veel ondernemers geven dan ook aan dat zij het liefst mensen hebben die geen paard gerelateerde opleiding hebben gevolgd. Deze mensen komen blanco binnen bij het bedrijf en krijgen de werkzaamheden dan op de juiste manier volgens de ondernemer geleerd. Een basis is natuurlijk wenselijk, maar hier valt vooral te denken aan; omgang met dieren, sociaal en uiteindelijk weten wat je wil. Vakinhoudelijke zaken zijn belangrijk voor personen die later een eigen bedrijf willen runnen. Zaken zoals marketing, financiën, personeel, internationalisering en communicatie. Een simpel gegeven is bijvoorbeeld de taal. Er komen steeds meer buitenlanders richting Limburg om de paardensport te beoefenen. Om met mensen te communiceren moet Engels, Duits of een andere taal gesproken worden. Het is dus belangrijk dat de toekomstige ondernemer breed en goed opgeleid is. Hier is dus voor Limburg (en Nederland) nog veel werk aan de winkel. Het wil niet zeggen wanneer je topsporter of topruiter bent dat je ook een goede ondernemer bent. Vaak wordt in de hippische sector vanuit passie een bedrijf gerund waardoor essentiële zaken vergeten worden. Er wordt steeds meer gedaan met de computer en er zijn steeds meer regels en papierwerk. Dit zal in de opleiding verwerkt moeten worden. Daarentegen is de hippische sector een harde sector waar ook gewoon met de hand gewerkt moet worden.

4.6. Onderwijs

Zoals eerder beschreven hebben veel ondernemers problemen met het vinden van goed personeel. Veel ondernemers geven aan dat zij zelf personeel opleiden in plaats van personeel aannemen die een paard gerelateerde opleiding hebben gevolgd. Voorheen was Deurne dé opleiding wat betreft de paardenhouderij en topsport. De laatste jaren is dit steeds minder geworden en werd er geen gericht en specifiek onderwijs gegeven. De selectieprocedure is weggevallen waardoor iedereen zich kon aanmelden voor de opleiding. Het succes van de opleiding in het verleden had met discipline te maken. Mensen hadden gezag voor elkaar en wisten wat werken was, geen negen tot vijf mentaliteit.

Veel mensen die werkzaam zijn in de hippische sector hebben mbo werk- en denkniveau. Deze mensen moeten op jonge leeftijd een keuze maken wat zij later willen gaan doen. Hierdoor zijn ze niet altijd voldoende gemotiveerd. Ondernemers geven zelf aan dat zij degene zijn die hier invloed op hebben. Daarnaast wordt het ondernemerschap vaak vergeten of niet belangrijk gevonden. Een topsporter is niet vanzelf een topondernemer. Zeker in deze tijd en naar de toekomst toe wordt het steeds lastiger te werken op een hippische onderneming of deze te runnen.

Dit geldt voor alle mensen die paard gerelateerde opleiding volgen. Daarnaast is er nu weinig contact tussen school en stagebedrijven. Vaak worden geen realistische afspraken gemaakt tussen de student, school en stagebedrijf. Na het mbo gaan mensen vaak meteen werken of een hele andere studie doen. Dit is jammer als de basis gelegd is maar er verder niets mee gedaan wordt. Dit komt volgens verschillende ondernemers doordat mensen niet goed begeleid worden tijdens de studie. Er wordt geen duidelijk beeld geschetst van de sector en stages vallen niet altijd gunstig waardoor scholieren en studenten niet weten waar ze aan toe zijn. De hippische sector in Limburg mist eigenlijk het delen van informatie aan zowel scholieren en studenten, collega's en ondernemers.

4.7. Politiek

Uit onderzoek is gebleken dat de provincie Limburg goed aan de weg aan het timmeren is betreft de paardensport in Limburg. Er zijn verschillende initiatieven vanuit de provincie en over de hele breedte van de hippische sector wordt er aandacht en geld in gestoken. Deze initiatieven worden mede gestimuleerd door de gedeputeerde van Limburg, Ger Koopmans. Een Nederlandse politicus met een agrarische achtergrond en een hart voor de hippische sector.

4.7.1. Provincie

Het is belangrijk om gehoord te worden en dat er aandacht besteed wordt aan deze sector. Verschillende plannen zijn geschreven voor zowel de sport als de jeugd. Er zijn verschillende activiteiten uitgevoerd maar verder dan dat komt het nu niet. Het is belangrijk dat bedrijven de provincie blijven opzoeken voor informatie en dat de provincie de informatie deelt met bedrijven. De initiatieven zijn vaak niet concreet en tastbaar genoeg en de uitwerking laat nog weleens lang op zich wachten. Dit is vaak demotiverend waardoor het vaak maanden duurt voordat er iets gebeurt.

4.7.2. Gemeenten

In de gemeente Nuth is een werkgroep opgericht die uit diverse ondernemers bestaat. Ook is er een ambtenaar aangenomen voor de paardenhouderij. Om initiatieven op te zetten komen de ondernemers één tot twee keer per maand samen. De samenwerking gaat erg goed en de gemeente Nuth is de eerste gemeente die zo goed samenwerkt. Er zijn nauwe contacten tussen de bedrijven. Ook de samenwerking tussen de verenigingen in Nuth gaat goed, terwijl dit in andere gebieden vaak moeizaam gaat.

Hierna zijn meerdere gemeenten dit voorbeeld gaan volgen, zo is in Sevenum het Equestrian Centre de Peelbergen opgezet. En is de gemeente Weert bezig met een opleidingscampus.

4.7.3. Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

De Nederlandse sportorganisatie NOC*NSF heeft als doel de (top)sport in Nederland te bevorderen. Nederland wil bij de top tien beste sportlanden van de wereld horen. De prestaties van topsporters zorgen ervoor dat Nederland hierbij kan horen, daarnaast stimuleren zij andere mensen te gaan sporten. Internationale evenementen zijn van belang voor het laten presteren van sporters voor eigen publiek. Daarom investeert het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport in de NOC*NSF en (top)sport. Hierbij worden verschillende sportbonden gesteund, waaronder het KNHS.

4.7.4. Samenwerking

Verschillende geïnterviewden geven aan dat de samenwerking tussen de gemeenten en het bedrijf steeds beter verloopt. Dit komt volgens de geïnterviewden doordat gemeentes nu inzien hoeveel waarde een hippisch onderneming toevoegt zowel financieel, maatschappelijk als op sportief gebied. Daarnaast moet de ondernemer zelf het heft in handen nemen om uiteindelijk zaken te regelen. Een goed initiatief die alle koplopers ondersteunen is het *“go for gold kids plan”*. Hierdoor komen kinderen op vroege leeftijd in aanraking met paarden en kunnen ze getriggerd worden om naar de manege te gaan.

In Noord-Limburg en Oost-Brabant is de paardensport erg actief. Bij de discipline eventing worden regiotrainingen gegeven voor Limburg/Oost-Brabant. Dit is een mooi initiatief en zou ook in andere takken van de sport toegepast kunnen worden.

4.7.5. Sport & Recreatie

Met het verbeteren van de sector vanuit de provincie wordt vooral aan de grote spelers en de topsport gewerkt. Hierbij wordt niet genoeg rekening gehouden met de kleinere bedrijven en de jeugd, maar er moet ook gedacht worden aan de rijverenigingen. Wedstrijden organiseren wordt steeds moeilijker voor de rijverenigingen. De verenigingen zitten steeds vaker met een vrijwilligers tekort. Daarnaast moet de wedstrijd optimaal verzorgd zijn wanneer men voldoende ruiters wilt trekken, hierbij kan gedacht worden aan een goede bodem en een mooie uitstraling. Het probleem is dat de verenigingen hier vaak niet genoeg financiële middelen voor hebben en ook niet gesteund worden door gemeente of provincie. Daarnaast zijn het blijven geven van trainingen bij de verenigingen lastig, de huur van de accommodatie, energie verbruik en instructeur zijn moeilijk te bekostigen voor de kleinere rijverenigingen en ponyclubs.

Voor de recreatie komt vanuit het ministerie steeds meer ondersteuning. In overleg met de gemeente zijn er plannen voor de aanleg van een ruiterspad langs de A2 voor betere uitrijmogelijkheden.

5. SWOT-analyse

Aan de hand van de deskresearch en de fieldresearch kan een SWOT-analyse gemaakt worden. Door een SWOT-analyse te maken, ziet men snel waar de sterke en zwakke punten van de hippische sector in Limburg liggen en wat kansen en bedreigingen zijn voor de hippische ondernemers in Limburg.

5.1. Sterke kanten van Limburg

1. Dankzij een jarenlange paardentraditie op hoog niveau is er veel kennis in de hippische wereld.
2. De Limburgse hippische sector staat hoog aangeschreven. De Limburgse koplopers hebben vele internationale contacten en vertegenwoordigen de Limburgse paardensport wereldwijd op het gebied van handel, training of jurering.
3. Limburg huisvest veel buitenlandse ruiters. Als vestigingsplaats voor buitenlandse ruiters heeft Limburg een uitstekende naam, letterlijk een centrumfunctie voor de paardensport.
4. Er is een toenemende samenwerking met verschillende instanties en de provincie, de economische waarde van de sector is groot waardoor de interesse stijgt.
5. Er bestaan veel professionele locaties, o.a. Equestrian Centre de Peelbergen.

5.2. Zwakke kanten van Limburg

1. Het hippische ondernemerschap is zwak ontwikkeld: het ontbreekt aan voldoende begeleiding van (startende) ondernemers en het ontwikkelen van ondernemersvaardigheden.
2. Er is veel kennis over de hippische wereld, maar deze is niet bereikbaar voor iedereen; de paardensportsector leunt sterk op traditie, er zijn veel plannen maar de uitwerking is er niet.
3. De paardenhouderij is een complexe en specifieke sport, hierdoor kan willekeur en onbegrip ontstaan en dit leidt tot langere procedures voor het aanvragen van een vergunning.
4. Het opleidingsniveau van scholieren en studenten is laag, zij missen een realistisch beeld van de hippische sector.
5. De samenwerking tussen de (KNHS) kringen (Noord, Midden en Zuid) is zwak.

5.3. Kansen voor Limburg

1. De centrale ligging gecombineerd met een uniek landschap: de bereikbaarheid van Limburg is uitstekend, het heuvellandschap biedt kansen voor het recreatief beoefenen van de sport.
2. De internationale belangstelling voor de paardensport neemt toe: vanuit steeds meer landen komen nieuwe toetreders naar Limburg voor het realiseren van hun hippische ambities.
3. Sportieve ambities van de provincie: paardensport is voor Limburg een speerpuntsport, mede door haar sterke relatie met de economie. Door schaalvergroting in de landbouw worden er een groot aantal agrarische bedrijven opgeheven, de gecreëerde ruimte kan door de paardenhouderij worden benut.
4. De werkgelegenheid in de hippische sector is groot in "Zuid-Oost Nederland".
5. Er is een grote groep buitenstaanders geïnteresseerd in de paardensport.

5.4. Bedreigingen voor Limburg

1. Onvoldoende aanwas (1% van de ruiters bevindt zich in de leeftijdscategorie van 8-12 jaar) bedreigt de hippische sector, waardoor er in de toekomst een tekort aan ruiters, personeel, ondernemers en topsporters kan ontstaan. Hierdoor kan Limburg zijn positie als paardensportprovincie verliezen.
2. Minder vrijwilligers (bij verenigingen) door individualisatie (maatschappelijke verandering).
3. De wereldeconomie speelt een belangrijke rol voor de hippische sector in Limburg. Een economische crisis kan grote gevolgen hebben voor de hippische sector.
4. De hippische sector wordt gevolgd vanuit de samenleving. Het aspect imago wordt nog weleens onderschat, terwijl het effect op de sector groot kan zijn.

6. Conclusie

De hoofdvraag van dit onderzoek is: *“Hoe kan provincie Limburg met het onderwijs inspelen op de visie van de hippische sector voor 2025?”* De belangrijkste conclusies en bevindingen worden in dit hoofdstuk beschreven in vijf verschillende onderwerpen; imago; sport; hippische sector; onderwijs en politiek. De hoofdvraag wordt uiteindelijk beantwoord in hoofdstuk zeven.

6.1. Imago

De meeste hippische bedrijven hebben het dierenwelzijn, huisvesting en gezondheid op orde. Bedrijven en particulieren die dit niet hebben, moeten hard aangepakt worden, om imago schade voor de gehele sector te voorkomen. Iedereen in de sector zou kwaliteit na moeten streven, zo zullen de paarden in Limburg automatisch de juiste verzorging krijgen. Door professionalisering en goede kennis en ervaring van ondernemers zal dit voor veel bedrijven geen probleem zijn. Door middel van het laten horen van positieve geluiden vanuit de sector en het stellen van strikte regels op wedstrijden en evenementen, kan worden voorkomen dat het imago van de dressuursport ook in Nederland verslechterd.

6.2. Sport

Het is belangrijk, ook voor de topsport, om de piramide (figuur 4.1) zo breed mogelijk te houden. Vanuit de onderste laag moet worden gezorgd voor veel aanwas, in de bovenste punt is het wenselijk dat veel mensen topsport beoefenen. Uit de interviews is gebleken dat meer samenwerking tussen deze KNHS kringen belangrijk is. Naast samenwerking is een samensmelting nodig de banden nog nauwer maken en om sneller te werk te kunnen gaan. Een overweging is om in de jaren richting 2025 naar twee in plaats van drie kringen toe te gaan: Zuid en Noord. Daarnaast kan geconcludeerd worden dat het lage opleidingsniveau de bedrijven en de topsport niet ten goede komt. Kennis wordt niet goed overgedragen en ervaring gaat verloren, waardoor het moeilijk is om geschikt personeel te vinden. Doordat de paardensport een speerpuntsport is geworden, zal er in de toekomst meer aandacht naar de opleiding gaan.

6.3. Hippische sector

De onderlaag in de piramide (figuur 4.1) bevat de buitenstaanders. Dit is de grootste laag in de sector met betrekking tot potentiële aanwas en het imago van de sector. De aanwas krimpt, daarnaast is de ponyfokkerij aan het vergrijzen. Het gevaar bestaat dat er in de toekomst te weinig aanwas is en er geen goed materiaal is voor de jeugd, waardoor deze zich minder goed kan ontwikkelen. Daarom is het belangrijk dat deze laag gekoesterd wordt.

Moderne bedrijven die in het verleden de juiste investeringen hebben gedaan, zullen verder doorgroeien en groter worden, terwijl de kleine bedrijven zonder concrete toekomstplannen zullen verdwijnen. Naast de grote bedrijven zullen zich ook nieuwe bedrijven vestigen in Limburg, onder andere door buitenlanders. De centrumfunctie van Limburg in Europa zal steeds belangrijker worden, er zal steeds meer samenwerking ontstaan tussen ondernemers. Samenwerking kan de prestaties van bedrijven verbeteren en gezonde concurrentie tussen bedrijven bevorderen. Er zal verandering ontstaan bij wedstrijden, maneges en rijverenigingen. Deze zullen groter en/of professioneler worden of verdwijnen. Door deze veranderingen zullen nieuwe ontwikkelingen plaats vinden, waar ondernemers op in moeten spelen met betrekking tot bijvoorbeeld professionalisering en uitstraling.

In de piramide gaat naar 2025 toe een verschuiving plaatsvinden, de huidige situatie is te zien in figuur 4.1. De voorspelling naar 2025 toe wordt in figuur 6.3 geschetst. In figuur 6.3 is te zien dat elke laag in de piramide met elkaar te maken heeft en dus ook als een cirkel gezien kan worden. Naast deze cirkel staan een aantal kreten die nodig de piramide in balans te houden en de cirkel draaiende te houden.

Door de daling van de aanwas wordt de groep manegeruiters kleiner. De groep recreatieruiters is groter aan het worden en dit zal door vergrijzing en de verplaatsing van amateurruiter naar recreant naar 2025 toe nog groter worden. Hierdoor wordt de laag van de amateurruiters kleiner.

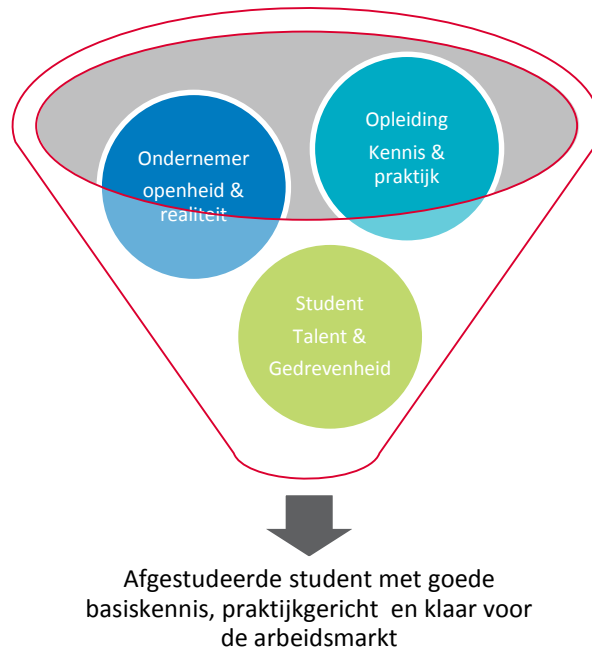
6.4. Onderwijs

Hippische ondernemers geven aan dat het onderwijs onder de maat is en scholieren en studenten niet klaar zijn voor de arbeidsmarkt. Hierdoor nemen zij vaak mensen aan die geen paard gerelateerde opleiding hebben gevolgd. Hierdoor lopen mensen die wel een gerelateerde opleiding gevolgd hebben, kansen mis om werkzaam te zijn in de sector waar ze voor geleerd hebben. Hierdoor verdwijnt kennis en moeten hippische ondernemers veel tijd aan het opleiden van personeel.

Samen met onderwijsinstellingen, instructeurs en ondernemers moet er een opleidingsplan gemaakt worden voor de topsport. Het is belangrijk dat mensen niet alleen de sport beoefenen, maar ook vaardig worden in ondernemerschap tijdens de opleiding. Hiervoor is het belangrijk dat er vakken gegeven worden die van toepassing zijn op een hippische onderneming. Vakken als marketing, financiën, communicatie, personeelsmanagement en logistiek horen standaard in het opleidingsprogramma thuis. Ook bedrijven en ondernemers in de sector moeten meer openheid krijgen in wat zij willen. Scholieren en studenten moeten klaar gestoomd worden voor het hippisch bedrijf 2025.

Veel scholieren hebben geen realistisch beeld van de sector, hierdoor gaan ze na hun opleiding vaak een andere sector in. Om dit te voorkomen moet er een strengere selectie aan de deur gehouden worden, waarbij geselecteerd moet worden op talent en doorzettingsvermogen. Ook de aanwas op opleidingen zal groot moeten blijven.

Om te zorgen dat de afgestudeerde student een goede basiskennis heeft, praktijk gericht is en klaar is voor de arbeidsmarkt, moet de student zelf talent en gedrevenheid inbrengen, de opleiding moet de kennis en praktijk overbrengen en de ondernemer openheid en een realistisch beeld van de sector geven (zie figuur 6.1).

Figuur 6.1: Competenties afgestudeerde student

6.5. Politiek

De economische waarde van de hippische sector wordt steeds groter. De politiek beschouwt de sector als business in plaats van sport. Dit neemt voordelen met zich, er wordt met een serieuze blik gekeken naar de sport. In Limburg bestaan veel initiatieven vanuit de politiek in samenwerking met ondernemers. Een goed voorbeeld is de Peelbergen, hier worden vanuit de hele sector mensen bij elkaar gebracht. Voor de toekomst van de hippische sector is het van belang dat er politici of personen met een bestuurlijke functie actief zijn met affiniteit voor de hippische sector. Zowel in belangrijke hippische verenigingen als op provinciaal niveau.

Door de provincie wordt veel aandacht besteed aan de topsport. Zoals eerder besproken moet er ook aan de onderste laag gedacht worden, met name aan de rijverenigingen. Dit kan bijvoorbeeld door subsidies aan kleinere evenementen te geven zodat deze laagdrempelig blijven voor buitenstaanders en beginnende sporters.

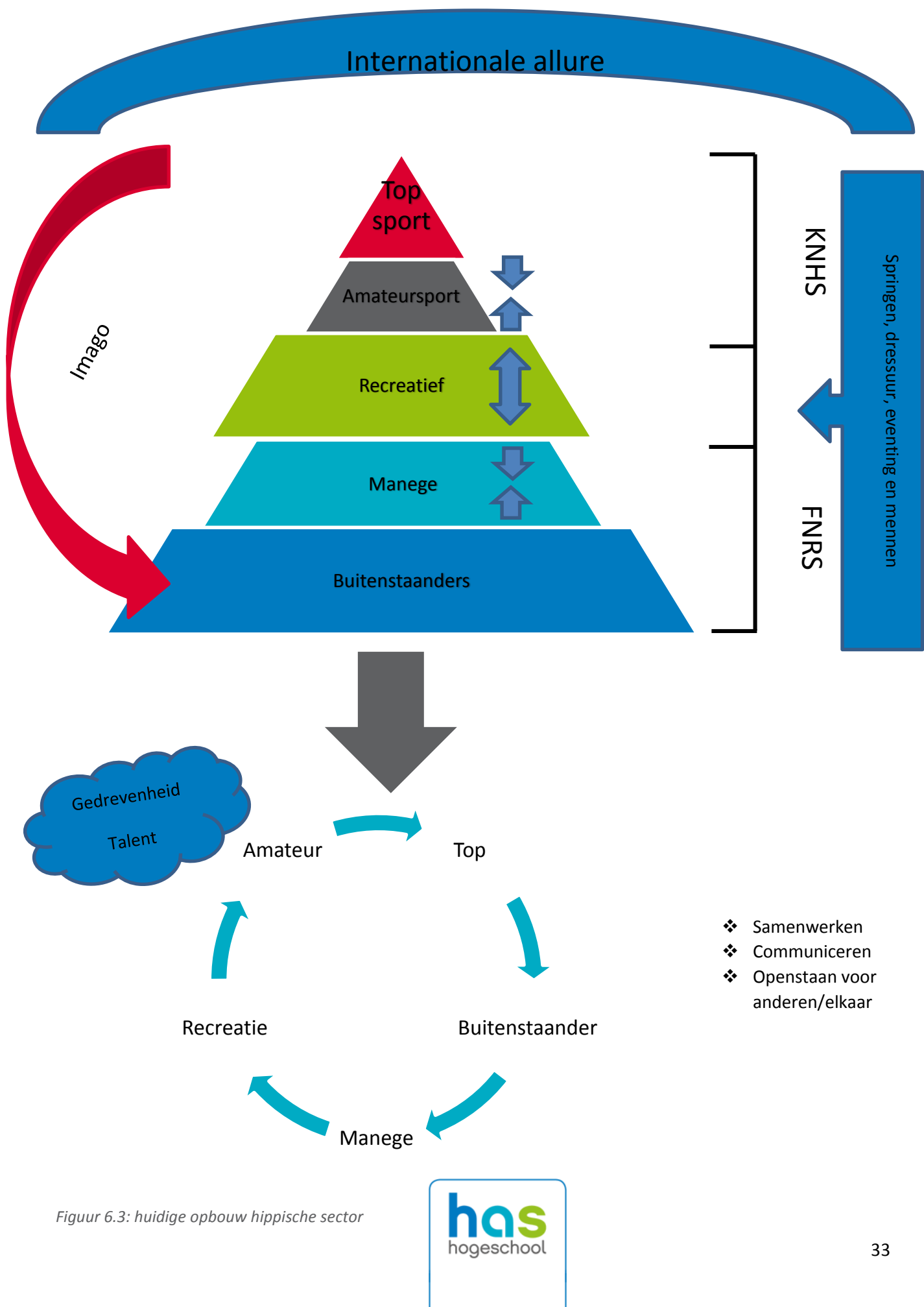
Naast nieuwe initiatieven en samenwerkingsverbanden is het belangrijk om aandacht te blijven besteden aan het dierenwelzijn.

Momenteel zijn er genoeg ideeën en een steeds beter netwerk, maar het uitvoerend orgaan mist, zie figuur 6.2.

Nu is langzamerhand het punt bereikt dat er daadwerkelijk iets gedaan moet worden.

Figuur 6.2 plan van uitvoering

Figuur 6.3: huidige opbouw hippische sector

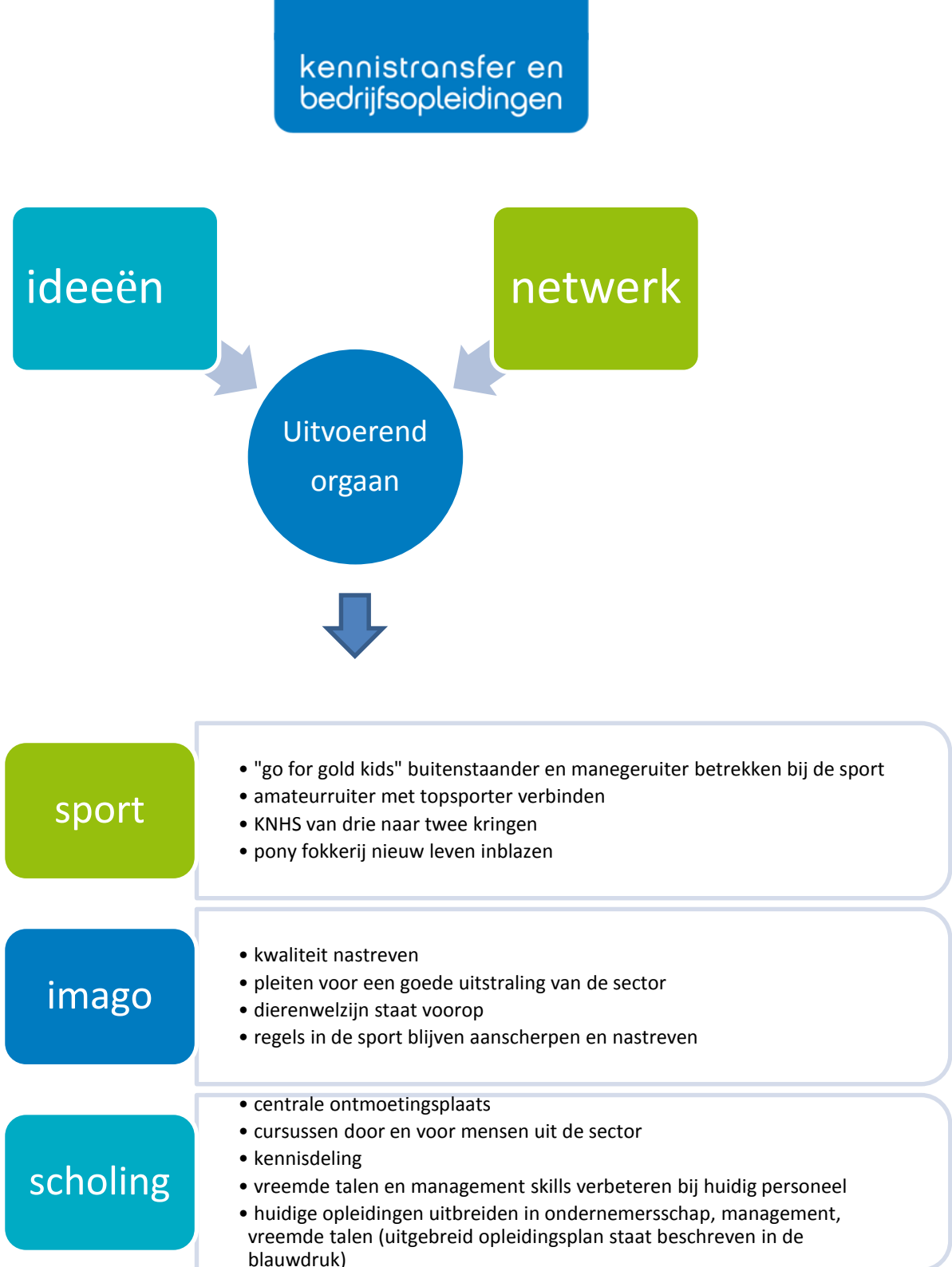
7. Aanbevelingen

Provincie Limburg heeft een uitgebreid netwerk, goede ideeën voor de toekomst en wil graag investeren in de hippische sector. Om met het onderwijs in te spelen op de hippische sector 2025 zullen scholieren en studenten en huidig personeel hun management skills, ondernemerschap en vreemde talen moeten verbeteren. Er is meer ervaring nodig om in de toekomst in een hippisch bedrijf werkzaam te zijn. Om dit te realiseren is niet alleen beter onderwijs nodig, maar zal ook de kennis en ervaring die reeds aanwezig is in de sector, met elkaar gedeeld moeten worden.

In figuur 7.1 staan de aanbevelingen schematisch weergegeven. Voor de uitvoering adviseren wij de oprichting van een uitvoerend orgaan. Het uitvoerend orgaan kan worden geleid door één persoon, welke de verschillende belangenbehartigers aanstuurt. Onder de belangenbehartigers vallen: LLTB, Sectorraad Paarden, Paardensportplan Limburg, KNHS regio Limburg, FNRS, KWPN regio Limburg, NRPS afdeling Brabant/Limburg, HAS Hogeschool, Citaverde College en ondernemers.

De benoemde punten in figuur 7.1 kunnen tijdens vergadering die één keer in de twee maanden georganiseerd worden besproken worden. Bij een plan kan een werkgroep opgezet worden die zich hiervoor in gaat zetten. Deze plannen kunnen onder andere over de volgende onderwerpen gaan;

- De ponyfokkerij is momenteel weinig professioneel en aan het vergrijzen. Professionalisering is essentieel voor het behoud van goed materiaal voor de jeugd, wat het niveau over de gehele breedte van de sport zal verbeteren.
- “Go for Gold Kids” is een mooi initiatief, maar zou door een beter management nog veel meer kunnen betekenen voor de sector.
- De samenwerking tussen de drie KNHS kringen kan verbeterd worden, door deze terug te brengen naar twee kringen. Hierdoor kan er beter en sneller gecommuniceerd worden.
- Om het imago van de hippische sector te bewaken kan er een samenwerkingsverband opgesteld worden tussen een aanspreekpunt in Limburg, Sectorraad paarden en LLTB.
- Voor kennisdeling en het organiseren van cursussen kan een centrale ontmoetingsplaats worden gekozen, bijvoorbeeld Equestrian Centre de Peelbergen. Hier kunnen cursussen gegeven voor en door mensen in de sector. Maar ook door mensen buiten de sector, om bijvoorbeeld de kennis over ondernemerschap te verbeteren.
- Het uitgebreide en concrete onderwijsplan voor mbo en hbo staat beschreven in een ander document, de blauwdruk.

Figuur7.1 Schets van het uitvoerend orgaan

Literatuurlijst

Aequor. (2014). *Arbeidsmarkt*. Ede: Aequor.

Agroketens en visserij. (2011). *kamerbrief toekomst identificatie en registratie paarden*.

Alta. (2012, augustus 28). *Genomic fokwaarden, de beste voorspelling voor de werkelijke fokwaarden*.

Opgehaald van Alta.nl:

http://web.altagenetics.com/netherlands/DairyBasics/Details/1760_Genomic-fokwaarden-de-beste-voorspelling-voor-de-werkelijke-fokwaarden.html

Bommel, J. v., Hofsommer, J., Loo, A. v., & Timman, S. (2014). *Onderzoek naar gewenste vaardigheden en competenties instructeur en medewerker paardensport/-houderij*.

Bos, S. (2014, September 3). <http://www.economische-begrippen.nl/retail/>. Opgehaald van Economische Begrippen: <http://www.economische-begrippen.nl/>

CBS. (2015, januari 28). *Factsheet Limburg algemeen*. Opgehaald van Centraal Bureau voor de Statistiek: <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/dossiers/nederland-regionaal/publicaties/artikelen/archief/2015/2015-factsheet-limburg-art.htm>

CBS. (2015, februari 24). *Landbouw; gewassen, dieren en grondgebruik naar regio*. Opgehaald van Centraal Bureau voor de Statistiek: <http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=80780NED&D1=417,440,444,451,453,458-459,482,486,493,500,518,530-533,536-538,556,568-571,574&D2=0,16&D3=10-14&HDR=G2,G1&STB=T&VW=T>

CRV. (sd).

Dierenkliniek Wolvega. (sd). *Embryo Transplantatie (ET); de voor- en nadelen*. Opgehaald van Dierenkliniekwolvega.nl: <http://www.dierenkliniekwolvega.nl/paarden/et-en-gynaecologie/embryo-transplantatie-et/>

FNRS. (2015). *FNRS. Voor professionele hippische ondernemers*. Opgehaald van FNRS: <http://www.fnrs.nl/fnrs-voor-professionele-hippische-ondernemers/>

FNRS. (sd). *FNRS. Voor professionele hippische ondernemers*. Opgehaald van FNRS: <http://www.fnrs.nl/fnrs-voor-professionele-hippische-ondernemers/>

Groenonderwijs.nl. (2015, december 17). Opgehaald van <http://www.groenonderwijs.nl/631.php>

Herten, M. v. (2015). *Kennisbehoefte- en niveau van hippische studenten en docenten in Limburg*.

Hippische monitor . (2014). *HAS Hogeschool*.

Hippische monitor. (2015). *HAS Hogeschool*.

Jacobs, I. (2010, februari 4). *Paardensector is grote economische pijler*. Opgehaald van Trouw: <http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/1088879/2010/02/04/Paardensector-is-grote-economische-pijler.dhtml>

- KNHS. (2015). *Nederland paardenland feiten en cijfers*. Opgehaald van KNHS.nl:
<https://www.knhs.nl/media/5817/brochure-nederland-paardenland-definitief.pdf>
- KNHS. (2015). *Wedstrijden*. Opgehaald van KNHS: <https://www.knhs.nl/wedstrijden/>
- KNHS. (sd). *Nederland paardenland feiten en cijfers*. Opgehaald van KNHS.nl:
<https://www.knhs.nl/media/5817/brochure-nederland-paardenland-definitief.pdf>
- KNHS Regio Limburg. (sd). *Regio Indeling in kringen*. Opgehaald van KNHS:
<http://www.knhsregiolimburg.nl/>
- KNHS. (sd). *Wedstrijden*. Opgehaald van KNHS: <https://www.knhs.nl/wedstrijden/>
- Krol, T. v. (2011, mei 3). *SRP stelt richtlijnen op ter verbetering van paardenwelzijn*. Opgeroepen op oktober 6, 2015, van Horses: <http://www.horses.nl/artikelen/srp-stelt-richtlijnen-op-ter-verbetering-van-paardenwelzijn/>
- KWPN. (2015). *Fokrichtingen*. Opgehaald van KWPN: <http://www.kwpn.nl/over-kwpn/fokkerij/fokrichtingen/>
- KWPN. (2015). *Genoom selectie*. Opgehaald van KWPN: <http://www.kwpn.nl/genoomselectie/>
- KWPN. (sd). *Fokrichtingen*. Opgehaald van KWPN: <http://www.kwpn.nl/over-kwpn/fokkerij/fokrichtingen/>
- LEI Wageningen. (2012). *Hippisch onderwijs in 2028*.
- LEI Wageningen UR. (2009). *De agrarische sector in Nederland naar 2020*.
- Lieren, L. v. (2015, augustus 24). *Prestaties Nederlandse paardensport uniek*. Opgehaald van Laurens van Lieren: <http://www.laurensvanlieren.nl/2015/08/24/laurens-van-lieren/>
- Limburgs paardensportplan. (2010). *Limburg, dé paardensportprovincie*.
- Provincie Limburg. (2014). *Trendrapport Limburg*.
- Ritzen, G. (2015, juli 17). *Waarom is Nederland zo goed in paardenfokken?* Opgehaald van NRCQ: <http://www.nrcq.nl/2015/07/17/waarom-is-nederland-zo-goed-in-paardenfokken>
- Ruiteronderzoek. (2014). HAS Hogeschool.
- Ruiteronderzoek. (sd). Ruiteronderzoek. HAS Hogeschool.
- Schmeets, S., & Teurlings, A. (2015). *Kennisbehoefte- en niveau van hippische ondernemers en medewerkers in Limburg*.
- Sectorraad Paarden. (2011). *Gids voor goede praktijken*. Sectorraad Paarden.
- Sectorraad paarden. (2014). *Sectorraad paarden*. Opgeroepen op december 2, 2015, van De paardenhouderij in het omgevingsrecht: http://www.sectorraadpaarden.nl/uploads/spr_final-2.06.14.pdf

Sectorraadpaarden. (2014, juli 9). Opgehaald van Nieuwsarchief 2014:

http://www.sectorraadpaarden.nl/nieuwsarchief-2014.html?news_item_id=114

Startlijsten.nl. (2015). *Hippische opleidingen en cursussen*. Opgehaald van Startlijsten.nl:

<https://www.startlijsten.nl/allerlei/hippische-opleidingen-cursussen>

Startlijsten.nl. (sd). *Hippische opleidingen en cursussen*. Opgehaald van Startlijsten.nl:

<https://www.startlijsten.nl/allerlei/hippische-opleidingen-cursussen>

Veldman, F., & Kooistra, I. (2007). Paard Natuurlijk. In *Paard Natuurlijk*. Odoornerveen.

Wageningen UR. (2012). *Paardenhouderijen vergeleken: out of the box*. Opgehaald van

<http://edepot.wur.nl/191940>

Wageningen UR. (2012). *Paardenhouderijen vergeleken: out of the box*. Wageningen.

Bijlage 1: Geïnterviewde personen

- Adrie van Oerle
- Angelique Schreurs
- Björn van Kessel
- Charlotte Leurs
- Floris Menschaar
- Harry de Ruyter
- Hay Verdellen
- Geert van Wijlick
- Jan Bocken
- Jan Rensen
- Jos Bemelmans
- Leon Thijssen
- Joris Kaanen
- Luc Steeghs
- Math Vestjens
- Mieke Theunissen
- Mirjam Kuiper
- Rick Rooijakkers en Maaïke Hilken
- Rob Ehrens
- Roy Oirbans
- Sanne van Mullekom en Paul Janssen
- Stephanie Peters
- Stephanie Welschen
- Timothy Hendrix
- Ton Vullers
- Trudi Houwen
- Wim Ernes
- Aelmans advies
- Massage Hippique
- HCE
- Equidrome
- FNRS manege 't Hetjen
- Bondscoach mannen
- Trainingscentrum Het Kleef
- KNHS
- Hoefsmederij Bocken
- Orun
- Stal Bemelmans
- Stal Thijssen
- Havens
- Bondscoach youngriders, junioren en children
- LLTB
- LLTB
- Equine Balance
- Marstall
- Bondscoach springen
- Horse Service International
- RSC Seurenheide
- Hippisch Centrum Roermond
- Dierenartsenpraktijk Venlo
- Stal Hendrix
- Animal Embryo Centre
- Hengstenhouderij Jos en Trudi Houwen
- Bondscoach dressuur

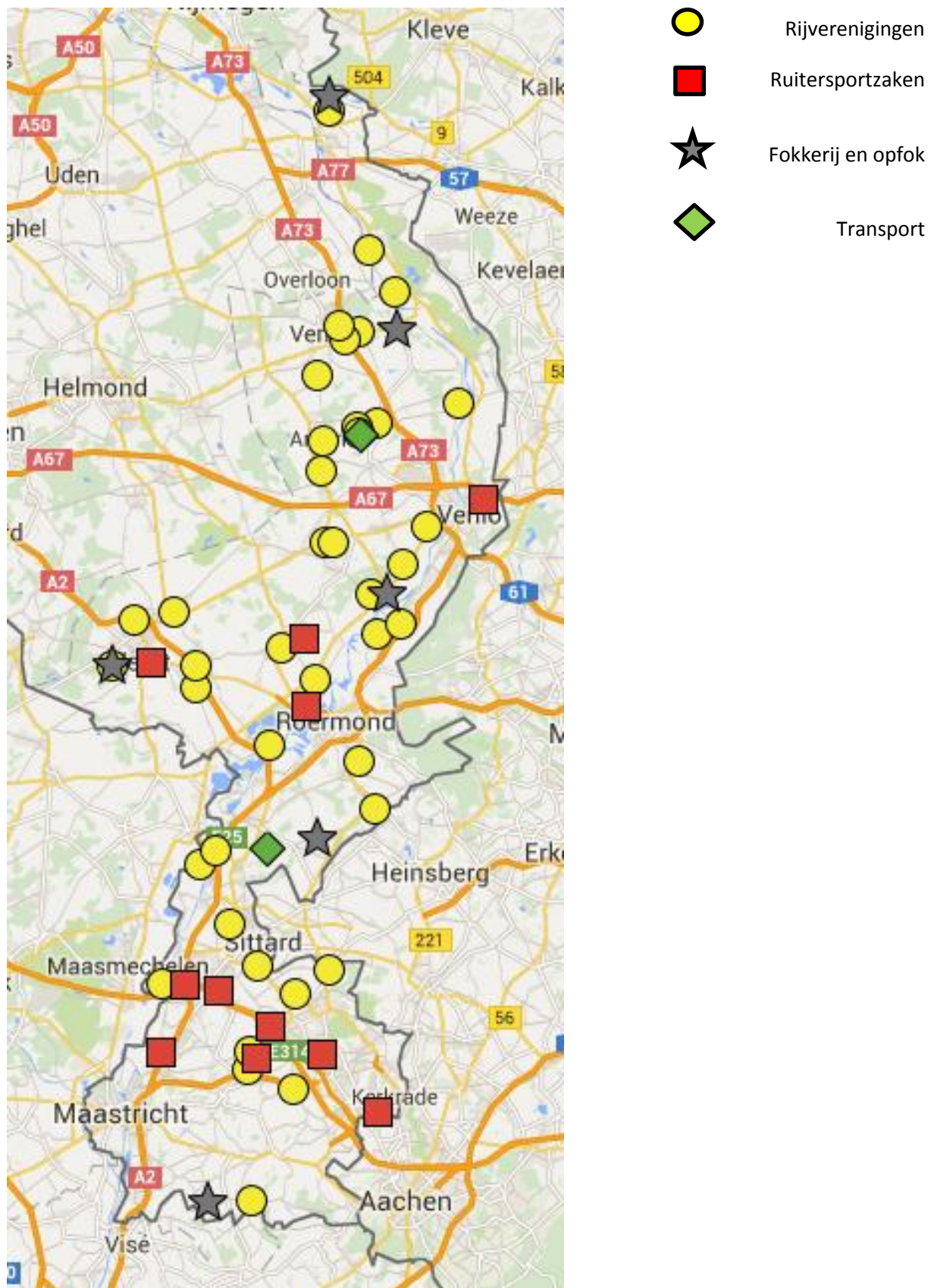
Bijlage 2: Hippisch gerelateerde opleidingen

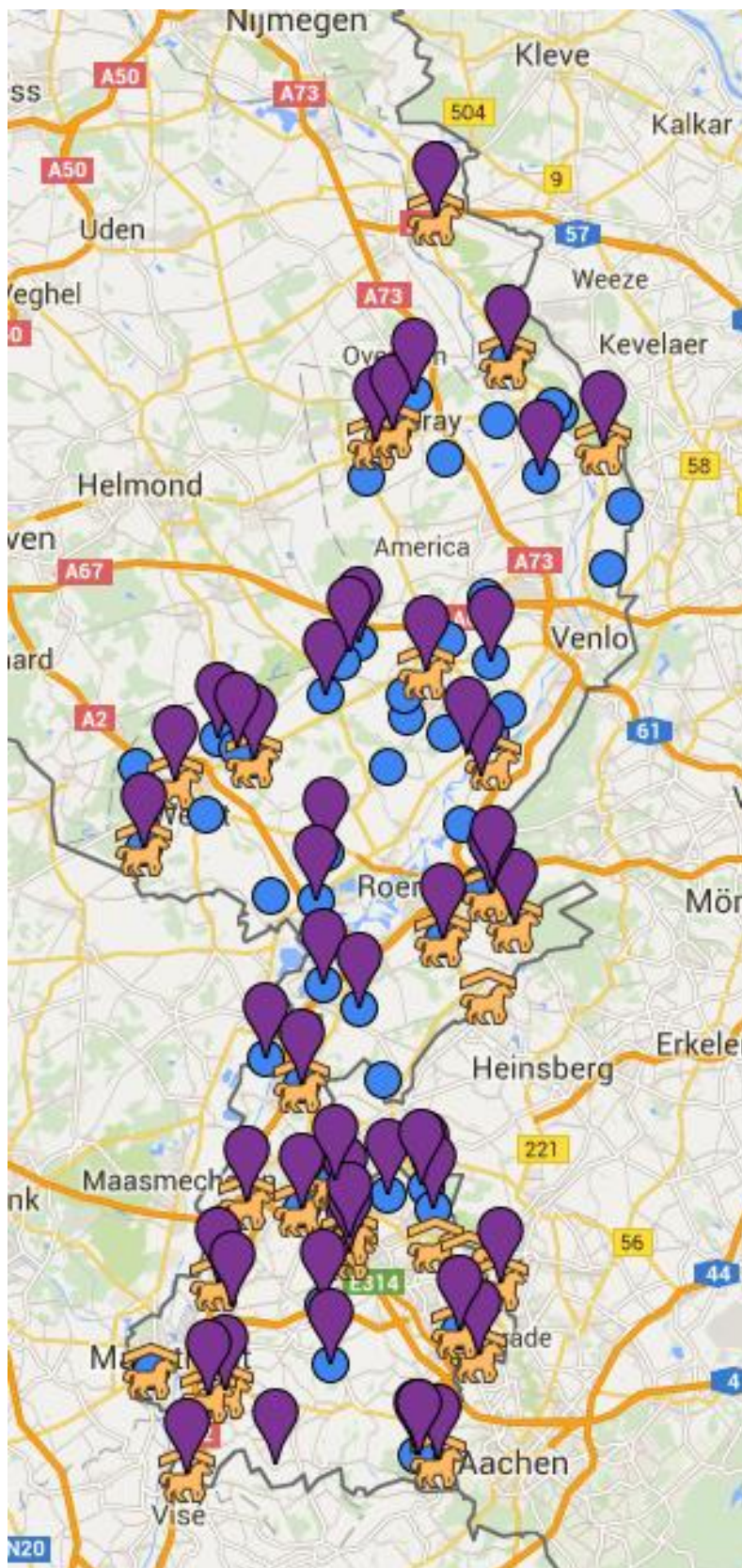
HBO	
Dier- en veehouderij	HAS Hogeschool Van Hall Larenstijn InHolland Hogeschool
Equine Marketing	Stenden Hogeschool
Hippische Bedrijfskunde	CAH Vilentum Hogeschool
Paardenhouderij	Van Hall Larenstijn
MBO	
Bedrijfsleider / instructeur / medewerker paardensport & -houderij	Landstede
Dier en zorg	Wellandcollege
Dierhouderij	Prinsentuincollege
Diervverzorging	Groenhorst College
Hoefsmederij	Groenhorstcollege AOC De Groene Welle
Paardenhouderij	AOC De Groene Welle Terra MBO Edudelta Helicon Clusius College Wellantcollege Groenhorst College AOC Oost
Instructeur / medewerker Paardensport & - Houderij	Landstede Nordwin College
Paard: Houderij en sport	Citaverde College
Paardensport	AOC de Groene Welle Terra MBO Groenhorst College
Paardenverzorger	Landstede
VMBO	
Paardensport	Citaverde College

Figuur: Hippische opleidingen in Nederland (Bron: Groenonderwijs)

Bijlage 3: Verdeling hippische bedrijven over Limburg

Maneges

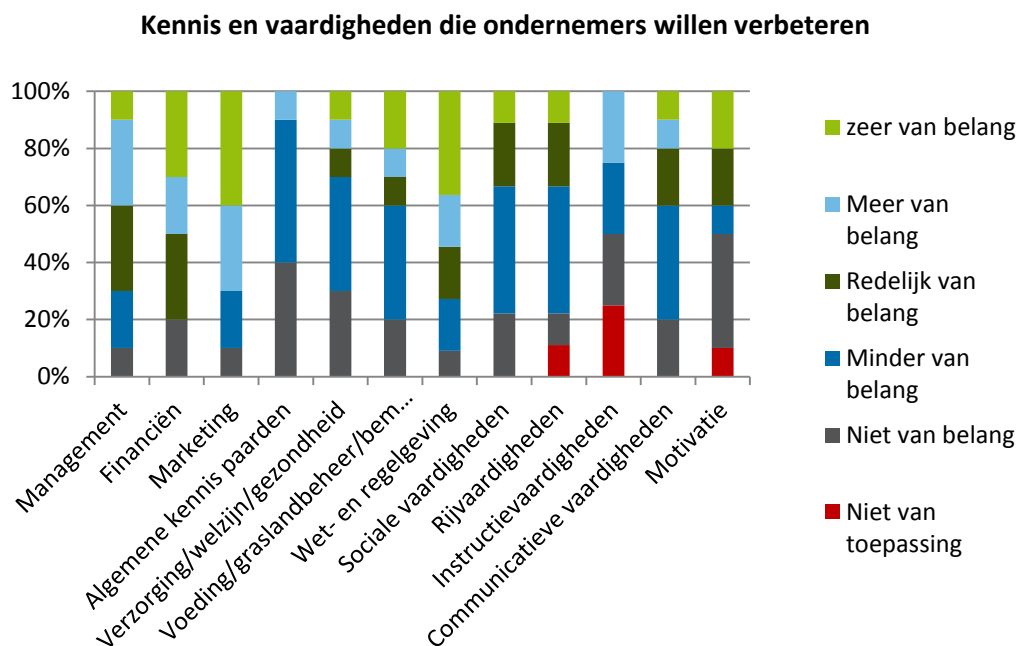
Handel en training

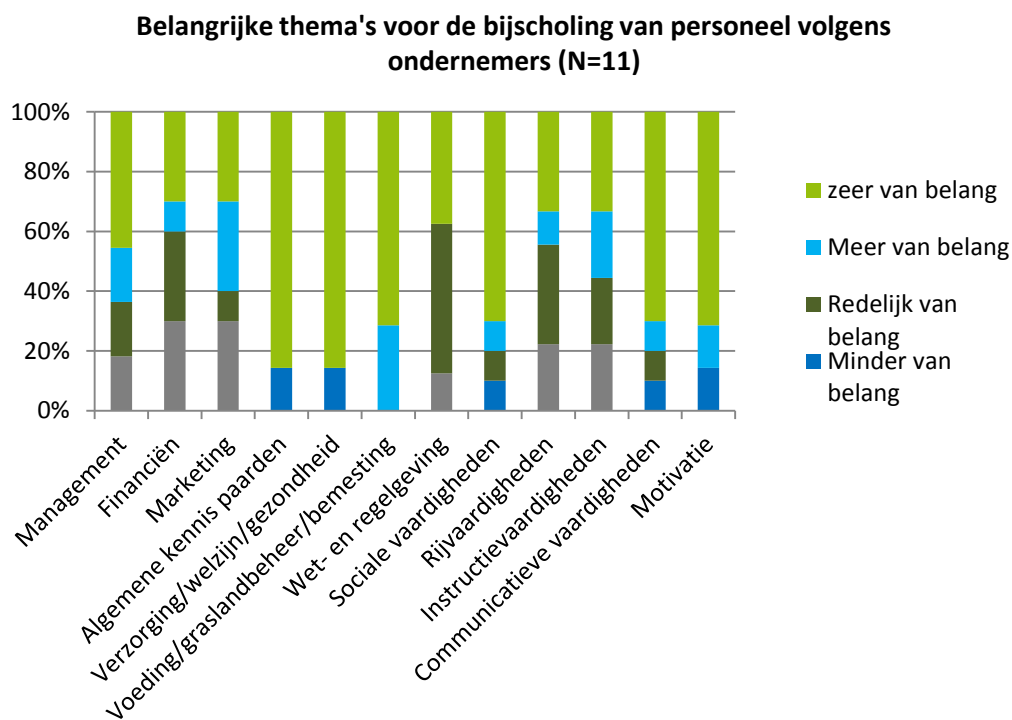
Pensionstal

Bijlage 4: Tabellen

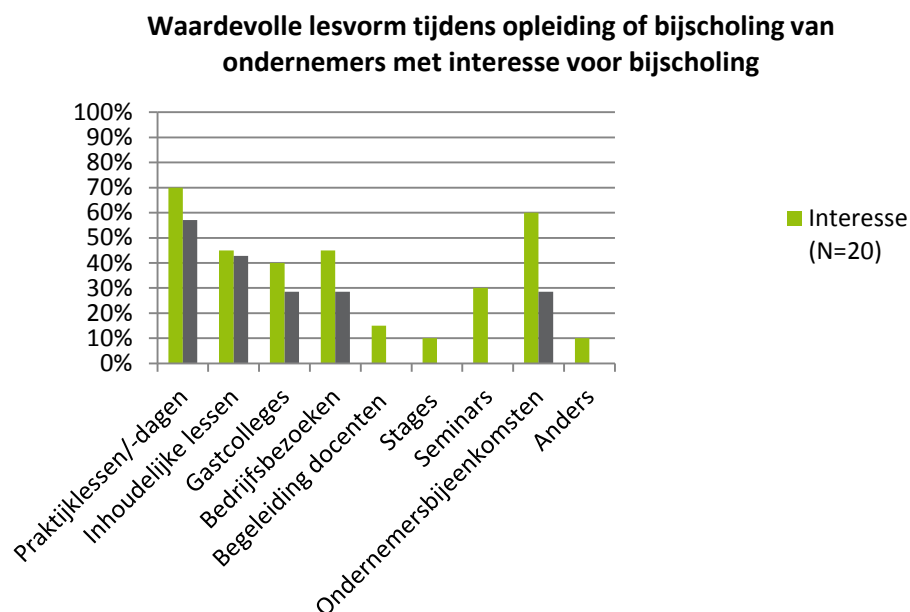
Figuur 1: Kennis en vaardigheden die ondernemers willen verbeteren

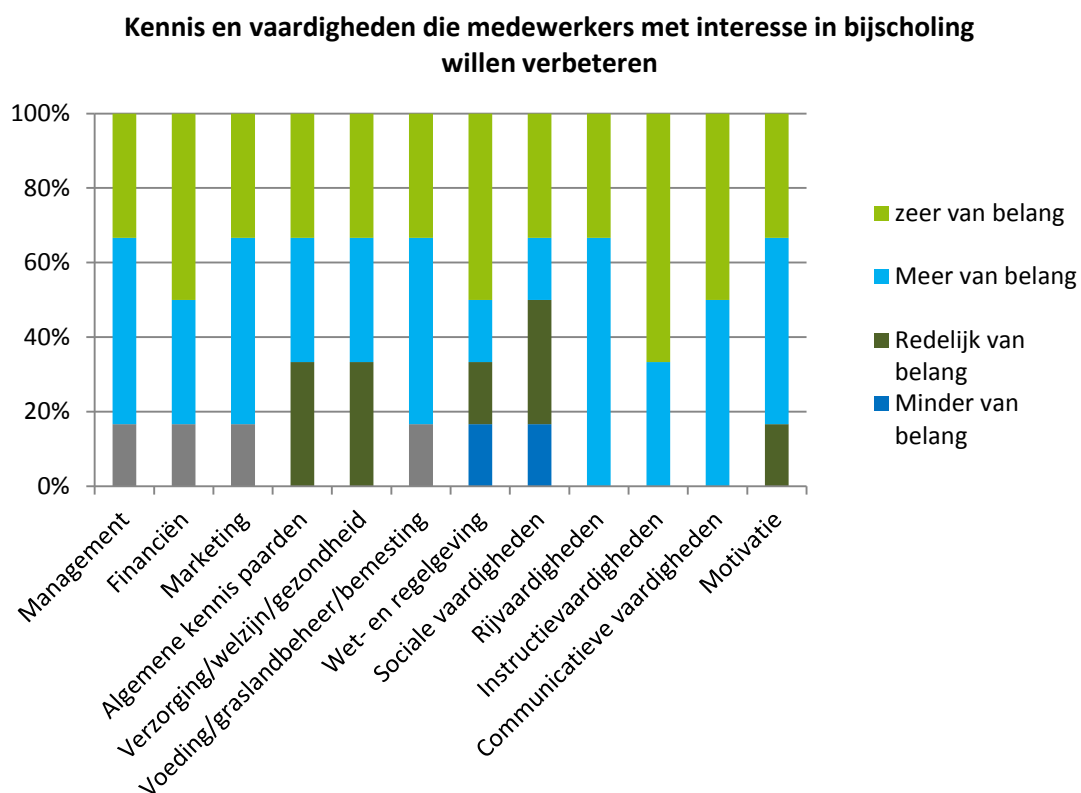
Figuur 2: Belangrijke thema's bijscholing personeel

Figuur 3: Lesvorm bijscholing ondernemers

Figuur 4: Kennis en vaardigheden die medewerkers willen verbeteren

Figuur 5: Voorkeur lesvorm

